

Terezínská iniciativa 104

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

březen 2021

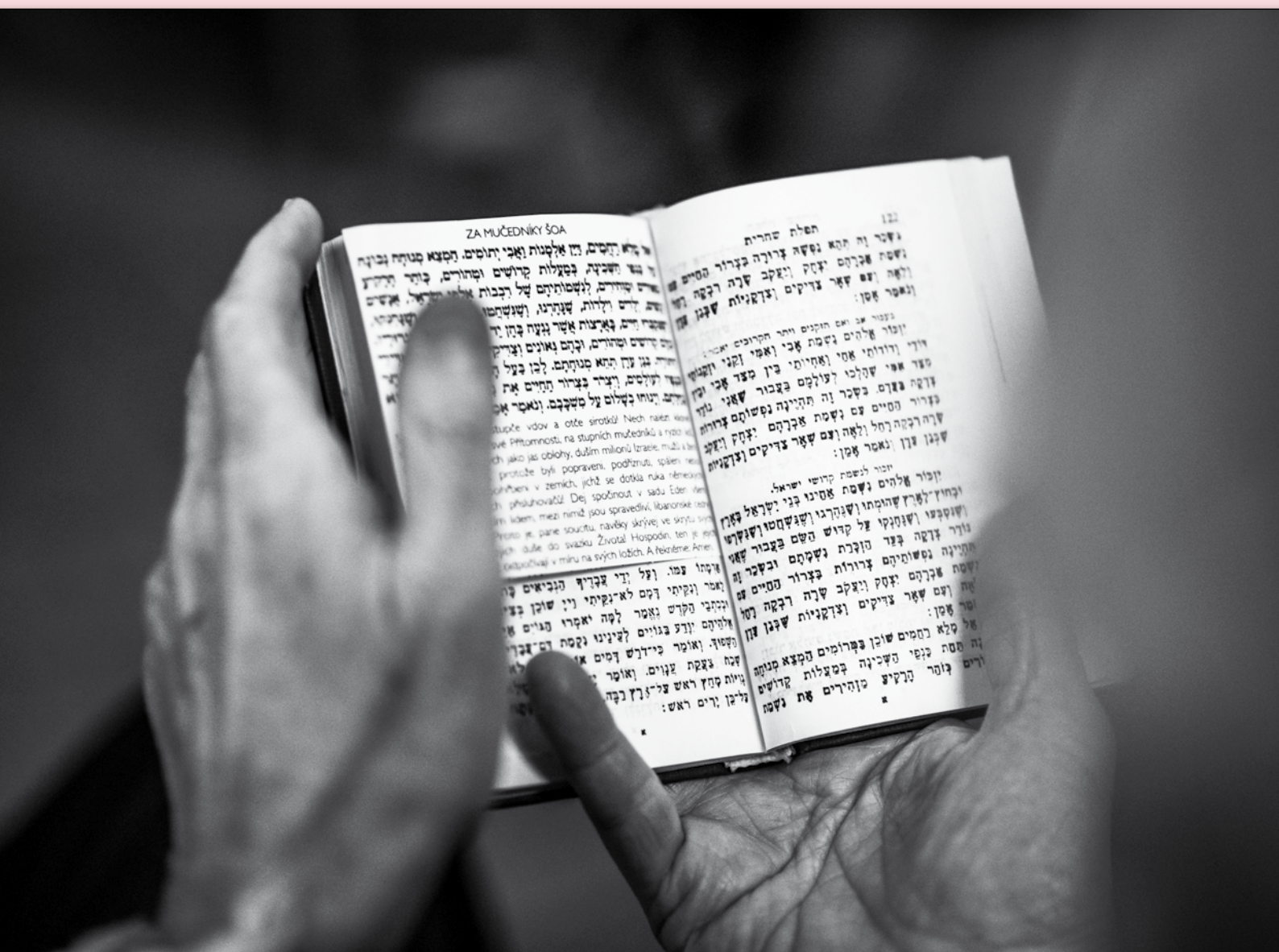

Foto: Matěj Stránský

Modlitba za Terezínský rodinný tábor

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti

Ve středu 27. ledna jsme si připomněli 76. výročí osvobození nacistického koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau (Osvětim-Březinka). V České republice je tento den již od roku 2004 Dnem památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, v roce 2005 byl 27. leden vyhlášen Organizací spojených národů Mezinárodním dnem uctění památky obětí holocaustu.

Letošní pamětní den se nemohl konat tak, jak jsme byli dosud zvyklí. Nemohl se konat za účasti přeživších v Senátu Parlamentu ČR, ale mohl být odtamtud přenášen zpravodajským kanálem ČT24.

Od 10 hodin tedy Federace židovských obcí v České republice a Nadační fond obětem holocaustu pořádali ve spolupráci s Kanceláří Senátu a pod záštitou předsedy Senátu PČR Miloše Vystrčila slavnostní vzpomínkové setkání, které se uskutečnilo v Hlavním sále Senátu.

Vzpomínkové setkání moderoval Tomáš Kraus. Jednotlivé projevy přinášíme, jako ostatně každý rok, v plném znění. Projevy doplnily koncertní skladby Gideona Kleina v podání Davida Dorůžky, Roberta Fischmanna a Martina Nováka.

Uvítání Petra Papouška, předsedy Federace židovských obcí v ČR:

Vítám vás na dnešním vzpomínkovém setkání, které Federace židovských obcí v České republice a Nadační fond obětem holocaustu již po šestnácté pořádají u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Děkuji panu předsedovi Vystrčilovi za přijetí záštity a opětovnou možnost se sejít zde v těchto nádherných prostorách Senátu Parlamentu České republiky. I když je naše setkání omezeno v rámci platných protiepidemických pravidel, přeživší nejsou

zde v sále s námi a já doufám, že jsou v pořádku ve svých domovech, je důležité si opětovně připomenout, že před 76 lety byl osvobozen nacistický koncentrační a vyhlazovací tábor Auschwitz, Auschwitz-Birkenau. A my jsme zde proto, abychom především v dnešní složité době nezapomněli a řekli již nikdy více. V České republice aktuálně žije přibližně 550 přeživších a já bych jim rád popřál pevné zdraví. Věřím, že příští rok se zde setkáme v plném sále.

Miloš Vystrčil, předseda Senátu Parlamentu ČR:

Jsem velmi rád, že se aspoň takto v omezeném počtu můžeme tady v Hlavním sále Senátu Parlamentu ČR, ve Valdštejnském paláci, sejít, a velmi si toho vážím. Když jsem se díval na historii holocaustu, tak jsem si uvědomil, že to trvalo 59 let. 59 let uplynulo od osvobození Osvětimi a teprve po 59 letech, v roce 2004, byl v ČR přijat zákon, který stanovil jako významný den Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti.

„Svět“ to trvalo ještě o rok déle. Teprve v roce 2005, po 60 letech od osvobození Osvětimi, došlo k tomu, že OSN vyhlásila 27. leden jako Mezinárodní den vzpomínky na oběti holocaustu. Nabízí se tedy otázka, proč za tak dlouho? Proč to tak dlouho trvalo, než jsme si uvědomili, že zločiny proti lidskosti a holocaust je třeba si připomínat, je třeba je pevně zařadit do každého roku, který prožijeme? Ty důvody mohou být různé. Možná si ze začátku lidé říkali, že si to pamatujeme, že není třeba si čerstvé zážitky připomínat. Možná někteří nechtěli proto, že to v nich vyvolávalo velmi bolestné vzpomínky. Možná někteří nechtěli proto, že věřili a chtěli, aby se na to zapomnělo. Naštěstí se tak nestalo a my jsme dnes tady v Hlavním sále Senátu Parlamentu ČR a holocaust a zločiny proti lidskosti si připomínáme. Já bych chtěl z tohoto místa pozdravit všechny přeživší. Je mi moc líto, že se kvůli pandemii nemohli dostavit sem k nám, abychom si mohli popovídat. Držím jim palce a přeji pevné zdraví.

Zároveň také chci vyjádřit úctu a poděkovat. Chci vyjádřit úctu a poděkovat všem přeživším, kteří dnes překonali bolest svého nitra a předávají své zážitky, své zkušenosti, které zažili v různých koncentračních táborech, ostatním. Zejména těm mladým. Je to velmi důležité a konají velikou, obrovskou a záslužnou práci. A já jim za to

velmi děkuji. Také chci vyjádřit úctu a poděkovat všem těm, kteří se vrátili z koncentračních táborů a zjistili, že tam, kde kdysi žili, již nic není. Ani přátelé, ani domy, ani vztahy. A rozhodli se, že vybudují svoji novou vlast. A dokázali to, založili a vybudovali Stát Izrael. Jsem jim za to vděčný a velmi jim za to děkuji. Zároveň si uvědomuji, že dnes večer, shodou okolností tentokrát také 27. ledna, budou lidé v Izraeli, ale nejen v Izraeli, i všichni další slavit nový Rok stromů. Přeji jim, aby si svátky užili, aby byli silní, a přeji jim vše dobré. Zároveň musím říci ještě jednu důležitou věc. My v Evropě se velmi rádi chlubíme tím, že jsme nejuspěšnější světadíl, že tady máme nejlepší demokracii, že tady máme nejkvalitnější život a že tady držíme principy i hodnoty. Je tomu tak s určitými rezervami a s určitými chybami. Na druhé straně to, že jsme to dokázali, je také dílem toho, že máme židovsko-křesťanské kořeny. Tak na to nezapomínejme a uvědomme si, že právě holocaust směřoval ke zničení těchto židovsko-křesťanských kořenů.

Ale pojďme nazpět, pojďme sem k nám, do současnosti. Snažíme se, aby lidé na zločiny proti lidskosti, na holocaust nezapomínali. Chci poděkovat zejména Židovskému muzeu a potom učitelkám, učitelům a studentům za projekt Zmizelí sousedé. Je to úžasný projekt. Já jsem se účastnil v Telči, v Třešti, v Jihlavě prezentací studentů a draly se mi slzy do očí, když jsem viděl, co všechno zjistili a s jakou silou a intenzitou zážitky svých předchůdců, svých zmizelých sousedů prožívají. Život není černobílý a my často hledáme kompromis. Ale když se vracím, a vrátím se k našim židovsko-křesťanským kořenům, tak je zřejmé, že existují jasné póly, jasné hodnoty. A není možné, abychom v těchto případech stáli někde mezi póly, někde mezi hodnotami. Musíme se k některým věcem jasně a srozumitelně vyjádřit. Proto chci říci, že si nemyslím, že je správné, pokud se dneska sáňkuje na pietních místech, ať je to v Lidicích nebo Buchenwaldu. Jsem přesvědčen, že není možné a není správné, aby někdo dělal svůj byznys tím způsobem, že prodává věci, na kterých jsou nacistické symboly. A považuji za nehorázné, pokud lidé, kteří demonstrují například proti očkování, se označují Davidovou žlutou hvězdou. Je to vyjádření nekonečné neúcty k tomu, co lidé označení žlutou hvězdou zažívali.

A tak se dostávám k závěru, ke známé větě, že zlu k vítězství stačí, aby slušní lidé nedělali nic. A proto prosím všechny z vás, kteří ještě nevyvíjíte žádnou činnost, která směřuje k tomu, abychom si svoji historii zapamatovali, přestaňte, prosím, dělat nic a začněte alespoň maličko dělat něco.

Děkuji za pozornost.

Radek Vondráček, předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR:

Opět se zde setkáváme, abychom uctili památku obětí holocaustu. Svět je o rok starší. Ale bohužel není moudřejší. Není lepší. Není lidštější.

Od šoa jsme o rok dále. Ale stále na nás leží jeho stín. I v roce 2020 se evropští Židé bohužel museli děsit nárůstu antisemitismu.

Ke známé triádě zla, kterou tvoří ultralevice, ultrapravice a islámští radikálové, se přidaly konspirační teorie v souvislosti s epidemií COVID-19. Už zase se mluví o světovém židovském spiknutí.

Sociální sítě plní nenávist. Členové antisemitských skupin následně páchají skutečné teroristické útoky.

Proč se toto vše děje? Kde máme hledat počátek spirály zloby, nenávisti a násilí? A jak ji máme zastavit?

Vypůjčím si příběh z Tóry. Příběh o boji s Amálekem. Jde o symbolický zápas, který se v lidských dějinách opakuje znovu a znovu. Zápas mezi svobodou a otroctvím, mezi mesiášstvím a pohanstvím, mezi dobrem a zlem.

Amálek jako všichni diktátoři a nepřátelé svobody dobře vycítil, že písně, které zpívá ten malý národ, jež Mojžíš vyvedl z egyptského otroctví, jsou pro něj hrozbou.

Že všude, kde zazní, je s jeho tyranskou vládou konec. Proto okamžitě zaútočil. Bez varování, zákeřně, ze zadu. Vždyť všichni nenávistníci jsou zbabělí. Útočí na bezbranné, na cizince, na ženy a děti, na nemocné.

Stejný instinkt jako Amálek měl Adolf Hitler. V knize Mein Kampf zlobně zvolal, že svědomí je židovský vynález. A vši mocí se snažil toto svědomí umlčet. Umlčet jednou provždy.

Najít „konečné řešení“ a definitivně umlčet písně o svobodě. Pořád jsou na světě lidé jako Amálek a Hitler. Tyrani a nenávistníci, kteří mají strach z lidské svobody, strach z lidského svědomí.

Co následovalo, když se Mein Kampf začal realizovat v praxi, je strašlivou tragédií židovského národa, která musí být stále připomínána a nesmí být nikdy zapomenuta. Ani relativizována. Ti, kteří sami sebe připodobňují k Židům za holocaustu, aby tak dodali své politické agendě zdání naléhavosti a osudovosti, zaslouží tvrdé odsouzení a nejhlubší opovržení. Znevažují památku šesti milionů zavražděných. Zneužívají je. Vysmívají se jim. A pokud sami přímo nešíří zlo, přinejmenším mu tímto umetají cestu.

Holocaust byl jen jeden a takto má být také vykládán a nikdo nemá právo si ho uzurpovat. Na druhé straně má tato konkrétní tragédie hluboký obecný význam.

Hitler je mrtvý, ale Amálek je stále s námi. Zlo, které se snaží umlčet lidské svědomí, pořád žije. A my s ním musíme znovu a znovu zápasit. Židé v onom příběhu nereprezentují „jen jeden *národ*, ale *nárok*, který se týká celé lidské rodiny“.

Nárok na svobodu, na svědomí, na lidství. Vyvolnost není dána primárně rodem, ale naším konáním. Každý z nás má na výběr, zda se zachová mesiášsky, nebo

pohansky. Zda bude Izraelem, nebo Amálekem. Zda bude spravedlivým mezi národy, nebo antisemitou. Zda bude slabé chránit, nebo na ně útočit. Pevně věřím a doufám, že šoa se nebude v žádné podobě opakovat. Že tak velké zlo už nikdy nepovstane. Ale aby se tak nestalo, musíme vést každodenní boje s menšími zly. Tak, jak to řekl Jan Palach: „Člověk musí bojovat proti tomu zlu, na které právě stačí.“

Židovská obec je vždy mezi prvními, kdo se ozve, když se komukoli děje příkoří. Když se šíří nenávist a předsudky. Když je kdokoli pronásledován pro svou národnost, víru či smýšlení.

Díky za to!

Holocaust zůstává trvalým mementem. Mezi zákony, které dal Hospodin Mojžíšovi, je i závazek důsledně bojovat proti zlu: „Musíš vyhladit Amálekovu památku pod nebem. Nezapomeň!“

Ano, jako lidské bytosti jsme zavázáni nedovolit tomu zlému v nás, aby vítězilo. Nikdy a nikde.

NEZAPOMENEME!

Trio hudebníků

Michaela Vidláková, bývalá vězeňkyně terezínského ghetta:

Je 27. leden, výroční den osvobození Osvětimi, tohoto největšího vyhlazovacího a koncentračního tábora, který se stal symbolem smrti a zla. Den věnovaný památce obětí holokaustu a snaze předcházet zločinům proti lidskosti.

Byla jsem požádána, abych zde k dnešnímu dni promluvila za nás, pamětníky holokaustu. Nejprve jsem byla trochu bezradná: od osvobození Osvětimi uplynulo 76 let. Za tu dobu už bylo tolik řečeno, prostudováno a napsáno, co já k tomu ještě mohu dodat?

Pak se mi ale začaly rojit vzpomínky, otázky a úvahy, že nastal spíš problém je trochu utřídit. Pokusím se tedy podělit se s vámi o několik z nich:

Začnu od sebe – a předesílám: měla jsem neuvěřitelné štěstí, že jsem Osvětimi byla ušetřena. To bych tu totiž nebyla. Narodila jsem se jako jediné dítě židovských rodičů a byly mi dva roky a něco málo, když nás Německo obsadilo – a jedny z prvních dětských vzpomínek jsou např. na to, jak jsem si už nesměla hrát s českými kamarády, nesměla nastoupit do školy, jak nás vystěhovali z moderního prostorného bytu do starého, zanedbaného, společného s cizími lidmi, byla tam zima a málo světla, nikde žádní kamarádi. V přeplněném pokoji jsme se motali mezi připravenými zavazadly. A bylo ještě hůř – během roku 1942 postupně odvezli všechny příbuzné do Terezína, v prosinci jsme pak i my tři museli do transportu. To mi bylo právě 6 let. Nicméně – štěstí nám přálo: několik rozhodujících momentů, spolu s otcovými schopnostmi, přehodilo vždy výhybku v náš prospěch, a tak jsme aspoň nebyli deportováni dál a zůstali tam až do osvobození, samozřejmě oddělení od sebe.

Vzpomínám na své začátky v Terezíně: příchod do Kinderheimu mezi ostřílené „mazáky“, kteří měli své

místo na kavalci, zatímco já měla v první době na noc jen dvě k sobě sražené modré lavice, na nichž se přes den sedělo, jedlo, ilegálně i vyučovalo. Ale konečně mám zase kamarády – po měsících, kdy se mi v Praze děti v okolí musely vyhýbat. Pospolitost. Táta mi mockrát vyprávěl, jak před lety žil v Palestině v kibucu, a tak jsem se života v kolektivu nebála. Naše pečovatelky se o nás laskavě, ale důsledně staraly a dělaly, co se dalo. I když jídla nebylo moc, o chuti a složení nemluvě. A ve studené vodě jsem se taky příliš ráda neumývala. Ale nikdo nefňukal, nechtěli jsme být za rozmazlené slabochy.

Jenže pak přišly nemoci: nejdřív „terezínka“. Strašný průjem. Záchodů bylo málo a pořád někdo bušil: „Dělej, dělej.“ Celé noci jsem proto zesláblá, vyčerpaná, nevy spalá strávila vsedě na nočníku vedle kavalce, už jsem neměla ani sílu se stýdět.

Za nějaký čas jsem dostala vysoké horečky, přes 40 °, strašně zle mi bylo, pořád jsem viděla jen obrovské kolo, jak se na mne valí, a já nedokážu uhnout. Přišel lékař, vůbec se mu to nelíbilo. V noci pro mne přišli dva muži, zabalili mě do deky, položili na nosítka a nesli mě někam zatemněným ghettem, nade mnou jasné nebe plné hvězd, nosítka se houpala, studený vzduch příjemně ochlazoval horečkou rozpálené tváře. Přistála jsem na dětské infekční marodce. Měla jsem tyfus, spálu a spalničky. Všechno dohromady. A hned pak následovaly ještě další nemoci. Bez léků. Přes rok trvalo, než mne propustili.

Poznala jsem strach. Ne ze smrti. Tomu jsem ještě tak moc nerozuměla. I když kolem mě obcházela a já jí jen taktak unikla. Strach jsem měla nejvíc tehdy, když všichni kromě nemocných museli na apel do bohušovické kotliny. Já byla ještě v nemocnici – a bála jsem se, jestli mi někam neodvezou rodiče, jestli se odtamtud vrátí, nikdo nevěděl, co bude. Můj strach tehdy nepřemohla ani výjimečná dávka játrového salámu k obědu. Rodiče sice ke mně na návštěvu do infekční marodky nesměli, ale pod oknem jsem je přece jen vídala. Uvidím je ještě?

Co bylo pro mne nejsmutnější? Když jsem se vrátila z nemocnice, chodila jsem si v poledne vyfasovat oběd a podél fronty chodili staří, smutní, vyhublí, jakoby do sebe schoulení Židé, a každého se ptali s jiskřičkou doufání v očích: „Prosím vás, budete si brát polévku?“ Sedmileté dítě, taky ne moc najedené, v tu chvíli plné soucitu, vidí ty oči. (Vzpomene si na babičku a dědu – snad jsou někde v Polsku, co když mají taky hlad – slituje se někdo nad nimi a dá jim něco k snědku?) A tak dítě se své polévky vzdá, vezme od stařečka či stařenky otřískanou misku a nechá nalít svou polévku do ní. Ty vděčné oči toho jednoho jediného – ale ty zklamané, ještě smutnější oči těch ostatních... všem jsem přece pomoci nemohla!

Podzim 1944. Otec dostal povolání do transportu. Máma – že se chce i se mnou dobrovolně přihlásit, abychom zůstali spolu. Jenomže prozíravý, opatrný táta jí to vymluvil s tím, že právě kvůli mně, po těch nemocích ještě zesláblé, nesmíme jít tam někam do neznáma. Když on ►

už pak s ostatními v kasárnách čekal na odvoz, strhla se vichřice a poškodila jakousi veledůležitou střechu. SS – velitel tábora, přikázal okamžitou opravu. Ale poslední tesaři, k nimž patřil i táta, byli právě zařazeni do transportu. Přišlo tedy povolení si tři z nich odtamtud vypůjčit. Otec se dobrovolně hlásil. „Blázne,“ říkali mu „proč si teď radši neodpočineš, kdoví, co nás kde čeká, škoda sil.“ Ale táta – to by potrestali vedoucího, že nesplnil rozkaz. Tak on a další dva muži šli opravovat. A než střechu spravili, transport odjel. Poslední transport z Terezína do Osvětimi. Že tehdy nás potkalo opravdu naše největší štěstí, jsme se dozvěděli až po válce.

Konec války se blížil – a tu přišla pro mne nejhorší noční můra: V dubnu 1945 přijel do Terezína vlak. Samozřejmě, když se něco dělo, nesměly u toho děti chybět. Odháněli nás, že tam jedou nemocní. Ale přece jen jsme je zahlédli: Kostry potažené kůží, v pruhovaných hadrech, které na nich visely, i zpovzdálí byly vidět veliké vyřeštěné oči ve vychrtlých obličejích, sami ani chodit nemohli, vždycky dva muži je podpírali a vlekli je do vrat kasáren, některé vynášeli. Lidské trosky z transportů smrti. Táta k mámě prohodil, že se pokusí zjistit, jestli mezi nimi není Franci, jeho bratr, můj milovaný strejda Franci. Dala jsem se do usedavého pláče: „Nechci, já nechci, aby tam byl.“ „Ty nechceš, aby se vrátil?“ „Nechci, aby takhle strašně vypadal.“

Franci mezi nimi nebyl. Už nikdy nebyl. Ale já ještě dlouho v noci ze sna křičela. Z příbuzných kromě rodičů se nevrátil nikdo.

Jistě, je to nelehké dětství. A přece – oč lépe jsem na tom byla já, než např. jen o čtyři roky starší kamarád Pavel: Do Terezína přišli – to mu bylo deset – tam mu zemřela milovaná mladší sestřička. Do Osvětimi se dostal jako 12letý – vždyť i to je přece ještě dítě! A taky měl štěstí (jak relativní pojem je štěstí!): prošel selekcí. Jen ho nasadili na těžkou fyzickou práci. Jeho rodiče ale poslali do plynové komory – a Pavel věděl, že zůstal na světě sám, v tom krutém světě osvětimského tábora. Nebyl pak ani mezi těmi zbylými – jen asi 7 000 v Osvětimi osvobozenými vězni. Bylo mu právě třináct, když ho s kolonami tisíců vězňů vyhnali v mrazu na pochod smrti. I ten vydržel. Prošel pak ještě dalšími třemi lágry, jeden horší než druhý, než se přece jen po dalších dlouhých čtyřech měsících dožil osvobození. 13 ½letý chlapec, neměl nic, neměl nikoho, neměl domov. Ano, tak vypadá jeden zločin proti lidskosti. Jenže takové a podobné vzpomínky si přinesla většina přeživších holocaust. Ty prožité hrůzy a útrapy si člověk sotva může i jen představit. K neuvěření je, že se daly vůbec přežít. A pak ještě těch asi 6 milionů mužů, žen i dětí zadušených v plynových komorách, postřelených, zaživa upálených v hořících synagogách, kterým přežít nebylo dopřáno vůbec. To byl holocaust. To bylo 6 milionů zločinů proti lidskosti.

Utrpení nezná národnost. V Osvětimi trpěli a umírali také Poláci, Romové, sovětsí zajatci, političtí vězni a další. Holocaust se však lišil jedním specifikem: byla to nacistická politika systematického, státem provozovaného

hromadného vyvražďování osob židovské národnosti s cílem úplně zlikvidovat celou židovskou populaci.

A kolik zločinů proti lidskosti přinesla celá 2. světová válka, kterou rozpoutal nacistický režim! Počítá se, že dohromady stála na 56 milionech obětí, vojáků i civilistů. Strašná čísla! Vedle toho těch 6 milionů židovských obětí, z nichž 1 a půl milionu byly děti, se zdá být jen menší částí obrovského zabíjení. Nicméně: pokud z některého národa zahyne 10–15 %, je to už samo o sobě kruté. Ale aspoň 85–90 % jeho členů je zachováno, zůstanou sice zlé jizvy, ale je zachován zdroj jeho života, jeho kultury, jeho budoucnost.

Jenže ze židovské populace obsazené Evropy bylo vyvražďeno více než 90 %. A právě děti, budoucnost národa. Byl tak zcela zničen zdroj, z něhož pocházely generace rabínů, myslitelů a filozofů, zdroj, z něhož pocházeli spoluzakladatelé evropského obchodu, průmyslu a bankovníctví, a také mnoho umělců, vědců, lékařů a právníků, zdroj celé evropské židovské kultury, vlastní srdce celého židovského národa i s jeho starými písněmi a moudrými anekdotami. Právě tohle je ten úplný význam slova holocaust. Kdoví, třeba z tohoto zničeného zdroje by byl mohl vzejít někdo, kdo by dnes vynalezl lék proti současné pandemii, tak jako se kdysi díky židovským lékařům, Salkovi a Sabinovi podařilo takřka vymýtít dětskou obrnu.

2. světovou válkou bohužel ani nezačaly, ani neskončily genocidy. Jen ve 20. stol. tu byly miliony obětí Stalínových čistek, arménská genocida, po válce se pak odehrály další a další – v Číně, v Kambodži, v Africe... to všechno byly zločiny proti lidskosti. Přitom předpokládám, že většina lidí chce žít v klidu a míru, netouží vraždit. Jak je tedy možné, že se v celých známých dějinách lidstva ke kormidlu dění vždy znovu dostanou ti špatní, kteří nastolí zlo, rozpoutají války, spustí teror? A že se pak ze slušných občanů stávají vrazi?

Bohužel i dnešní doba ukazuje, jak snadno se z účastníků demokraticky povolených manifestací za ty či ony ideje stane běsnící lůza, která ničí a pálí vše, co má na dosah, poškozují kulturní památky i pamětihodnosti historie. A to i v zemích s mnohaletou demokratickou tradicí a kulturou. Jak snadno se pak taková lůza dá přimět k páchání zločinů proti lidskosti, to známe z historie nacismu. Občas mne pak přepadá skepse: na oběti lze vzpomínat – ale lze proti tomu vůbec něco dělat? Jak se dá předcházet zločinům proti lidskosti?

Co tedy můžeme? Co zmůžeme? Při vši skepsi nezbyvá než jediné: nevzdávat to! Proti zlu je nutno bojovat neustále a pokud možno v jeho počátcích. Každý na svém místě může nějakým malým činem tomu boji se zlem napomoci. Už před 2 000 lety nabádal jeden myslitel, který vzešel ze židovského národa, hebrejským jménem Jehošua, Ježíš: „Buďte dobří, ale nedejte se přemoci zlem!“ A ještě jiný, moudrý rabín Hillel, jen o pár let dříve říkal, jak je psáno v Knize Moudrosti otců: „Když ne já – tak kdo, a když ne teď – tak kdy?“

Kdybychom si tyto dvě poučky všichni uvědomili a podle toho se řídili, snad by to přece pomohlo udělat svět aspoň trochu lepším...

Čeněk Růžička, předseda Výboru pro odškodnění romského holocaustu:

Jsem rád, že před vás mohu v této složité době předstoupit a vyslovit k vám alespoň takto v tento památečný den pár slov. Srdečně vás zdravím. Jsem zde za romskou menšinu, konkrétně za romské vězně nacistických KT a pozůstalé po obětech, proto se sluší, abych stručně zhodnotil předcházející období ve vztahu k romským obětem nacismu. Střízlivě uvedu jen dva projekty z mnoha dalších, které naše organizace s pomocí soudních lidí této i zahraniční společnosti v poslední době i s přispěním Židovských organizací po mnoha peripetích dotáhla do celkem přijatelných výsledků.

B bylo to státem vykoupení vepřina z místa romského KT v Letech u Písku, které nastartovalo větší zájem institucí a veřejnosti o nezmanipulované informace. V této souvislosti vyzdvihnu ochotu ministrů bývalé Sobotkovy vlády, kteří nás jako národ zbavily nehorázné ostudy. V tomto roce se budou budovy vepřina s vládní podporou bourat, architektonický návrh na pietní úpravu místa tábora je již vybrán a veřejnosti by úprava měla sloužit za 3 roky.

V Praze se realizuje moje dlouholeté přání, v roce 2023 zde vznikne s podporou Norských fondů a Ministerstva kultury instituce s názvem Centrum Romů a Sintů v Praze, která dá odpověď na otázku, proč se to našim blízkým za nacismu vlastně stalo. Vznikne zde Centrum Romů a Sintů, které bude sloužit společenským a kulturním aktivitám, kde se Romové budou setkávat se všemi, kteří o to budou mít zájem. Kde se budou odehrávat vzdělávací akce, které ve společnosti doufám polidší dlouhodobě narušené vztahy k našim lidem.

No a tou druhou záležitostí, kterou nemohu opomenout – s pomocí tehdejšího ministra zahraničí pana Lubomíra Zaorálka se nám podařilo na Německém ministerstvu finanční dojednat a obětem vyřídít finanční odškodnění za války

z rasových důvodů trpícím Romům. Já jsem v tomto ohledu k německé straně poněkud zdrženlivý. I tento typ odškodnění neproběhl, jak měl. A kritický jsem, co se týče odškodňování Romů jak k institucím německým, švýcarským, ale i institucím českým. Nemám dost času na to, abych zde vyjmenoval odškodňovací a kompenzační procesy, ve kterých byli a pořád jsou romští vězni KT a ti, kteří se za nepředstavitelně krutých životních podmínek dokázali ukrýt upozaděvání. A to i přes to, že se v historii, ale i dnes, osudy Židovského národa v mnohém negativním protunuly a stále protínají s osudy Romského lidu. Nikdo by si neměl osvojovat právo umenšovat tragické osudy romských rodin v době nacismu. Je to postoj znevažující utrpení romského lidu a postoj hluboce amorální, který se vždy setká s nepochopením. K tomuto postoji mám své důvody.

6 000 protektorátních Romů a Sintů, bývalých československých občanů, zmařených v letech 1938–1945 v koncentračních táborech nemohou být nikdy plně kompenzováni. Vyvraždění celých romských rodin i s dětmi, které po staletí na území českých zemí žili, představuje nenahraditelnou ztrátu pro celou českou společnost. Důsledky této tragédie pro několik stovek z těch, kteří pronásledování přežili, lze jen přiblížit. Přeživší byli často jedinými či jedněmi z hrstky jednotlivců, kdo válku přežili, nejen co se týkalo jejich vlastní rodiny, ale celých jednotlivých předválečných místních komunit. Neměli se o koho opřít, ani o národ, kterého byli součástí. Po válce stáli na prahu nové doby, sami s doživotně podlomeným zdravím, s neuvěřitelnými psychickými traumaty. Navíc bez prostředků, bez domova. Museli své životy a svoje sociální prostředí vytvořit úplně znovu. Nové rodiny a společenství, založené na zbytečných předchozího, vytvářeli ve stínu svých hrůzných prožitků, o kterých se báli mluvit veřejně, v prostředí, které bylo a stále je stigmatizující. V jejich společných setkáních pravidelně probleskoval hluboký žal nad násilnou ztrátou původních rodin a nejbližších. Jejich válečná traumata silně zasáhla i životy nás poválečných dětí, před kterými navíc často detaily prožitého utrpení a souvislosti zmizení jejich příbuzných tajili – mnohdy jsme jejich osudy nemohli sdílet, často o svém utrpení nechtěli mluvit, pokládali to za způsob svojí i naší ochrany.

To je důvod, který mě opravňuje žádat, abychom k jednáním týkajících se dalších kompenzací a odškodňování byli přizváni.

Závěrem si vám dovoluji připomenout větu z proslovu německého politika, šéfa Ústřední rady Sintů a Romů v Německu, pana Romani Rose, který pronesl u příležitosti dne romského holocaustu v r. 2019: „Je na čase, aby byl společností anticiganismus ve světě politiky odsouzen ve stejném rozsahu jako antisemitismus.“

A já dodám – anticiganismus odsouzen nejen slovy, ale hlavně činy.

Vážení, organizátorům mého vystoupení si dovoluji upřímně poděkovat a rád bych, abychom se příště setkali v poněkud lepších časech.

Petr Papoušek, předseda Federace židovských obcí v ČR

170 265, vytetované číslo na ruce vězně v rodinném táboře terezínských Židů v Osvětimi s oficiálním označením Bllb. Narodil se v Praze v roce 1923 do typické české židovské rodiny, která žila asimilovaným životem s návštěvou synagogy třikrát do roka.

Jeho život se odvíjel až do roku 1939 podobně jako ostatním českým Židům. Změna, která přišla příchodem nacistů, byla rychlá a nezvratná. Tento rok si připomeneme 80 let od doby, kdy si všichni Židé na území protektorátu starší šesti let, museli připnout na oblečení žlutou Davidovu hvězdu s černým nápisem Jude, „Žid“. Nášivka musela být umístěna na levé straně hrudi ve výši srdce, a to na veškerém oblečení, aby byla jasně viditelná. Tak i budoucí osvětimský vězeň 170 265 musel nejprve nosit označení s Davidovou hvězdou, byl zbaven občanských práv, poslán na nucené práce, v listopadu 1941 transportován do ghetta Terezín a nakonec v prosinci 1943 do vyhlazovacího tábora Osvětim. Vždy se snažil zachovávat svou lidskost, o kterou se ho snažili připravit. Většinu jeho rozšířené rodiny zbavili lidské důstojnosti a zavraždili v plynových komorách. V souvislosti s aktuální situací se objevují tendence srovnávat dnešní dobu s tou, o které se bavíme. Vězeň 170 265 by k tomu řekl něco, co raději nebudu ani parafrázovat. Žijeme v demokratické společnosti, máme svobodu slova, můžeme se svobodně rozhodovat. Většina z nás si uvědomuje, že aktuální stav není jednoduchý, mnoho lidí se ocitá v životních situacích, na které nejsou zvyklí, přicházejí o životní jistoty a s pocitem obav podléhají konspiračním teoriím. I tak není možné srovnávat nesrovnatelné a relativizovat utrpení všech, kteří byli zasaženi nacistickým útlakem. Je třeba znát naši minulost, abychom se poučili a bránili se proti všem projevům, které vedou a končí v Osvětimi a věřte mi, nejsou to protiepidemická opatření, spíše lidé, kteří chtějí zneužít dnešní stav k šíření svých nenávistných myšlenek. Relativizace jde ruku v ruce se zmíněnými konspiračními teoriemi, které jsou šířeny přes sociální média, lidmi jejichž cílem je nastolení pocitu, že nic není jisté a vše je možné. Děkuji všem, kteří se proti těmto projevům veřejně vymezují, odhalují je a uvádějí na pravou míru.

Před rokem na tomto setkání kritizoval předseda správní rady Nadačního fondu obětem holocaustu Michal Klíma skutečnost, že zatímco si zde připomínáme oběti nacismu, kousek od nás se v obchodech prodávají hrnečky s portréty Hitlera a dalších představitelů nacistického režimu. Jsem rád, že Policie ČR ukončila vyšetřování v této věci a obvinila jednoho člověka a jednu firmu z podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka a z výtržnictví. A nejen to, z iniciativy poslance Jana Bartoška vznikl pozměňovací návrh zákona, aby byl prodej těchto předmětů explicitně zahrnut mezi formy

šíření, které jsou zákonem zakázány. Poslanecká sněmovna již návrh napříč politickým spektrem schválila a nyní směřuje do Senátu. Věřím, že to je jeden ze střípků, jak bránit naši demokracii. Bez pochopení naší minulosti to není možné.

Zavraždění a přeživší, mezi nimi i bývalý vězeň 170 265, Miloš Dobrý, můj děda, byli lidé tak jako my, děkujeme jim za to, co nám předali, nezapomeňme a nebuďme neteční.

V Senátu fotografoval Karel Cudlín

☆ ☆ ☆

Česko-izraelské setkání International Holocaust Memorial Day: Remembering, Perpetuating and Pursuing Justice, moderované z Jeruzaléma a Terezína, proběhlo od 16 hodin na facebookovém profilu Ministerstva zahraničí ČR. Pořádalo ho Ministerstvo zahraničních věcí Izraele, Ministerstvo pro sociální rovnost Izraele, Ministerstvo zahraničních věcí v ČR a Památník Terezín. Na setkání promluvili: prezident Izraele Reuven Rivlin, ministr zahraničních věcí Izraele Gabi Ashkenazi, prezident ČR Miloš Zeman, ministr pro sociální rovnost Izraele Itzik Shmuli, ministr zahraničních věcí ČR Tomáš Petříček, předsedkyně Sněmovny reprezentantů USA Nancy Patricia Pelosi, lídr většiny Senátu USA Charles Schumer, místopředsedkyně EU parlamentu Nicole Beer, ministryně pro diasporu Izraele Omer Yankelevich, prezident Claims Conference z USA Gideon Taylor, předsedkyně Organizace přeživších holocaust v Izraeli Collete Avital. Setkání bylo zakončené vysláním z Terezína, na němž promluvil zvláštní zmocněnec pro holocaust Robert Řehák a přeživší holocaust Dita Krausová. Závěrem 6 svíček za 6 milionů obětí zapálili velvyslanec Izraele v ČR Daniel Meron, předseda FŽO Petr Papoušek a ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek.

☆ ☆ ☆

Židovská obec v Praze a Židovské muzeum v Praze uspořádaly v tento den slavnostní koncert ve Španělské synagoze od 18 hodin na YouTube kanálu Židovského muzea v Praze. Po projevech Leo Pavláta, ředitele ŽMP, a Františka Bánayie, předsedy ŽOP, zazněly skladby Hanse Krásky, Josefa Myslivečka a Maurice Ravela v provedení Doležalova kvarteta.

Účastníci setkání v Senátu

Znevažování šoa i loni představovalo vážný problém

Den památky obětí holocaustu odkazuje k osvobození vyhlazovacího tábora v polské Osvětimi. Loni se sem při příležitosti 75. výročí této události sjeli státníci z celého světa vyjádřit úctu obětem i odhodlání bojovat proti antisemitismu a falšování historie. Následující měsíce pak potvrdily, že se jedná o aktuální téma.

Jště než politici do Osvětimi přijeli, deník Palestinské národní správy „Nový život“ zveřejnil text o „izraelském holocaustu Palestinců“, provázený výzvou k vraždě: „Jeden výstřel naruší holocaustový obřad a jedno mrtvé tělo povede k jeho zrušení.“

Nutno dodat, že takový názor setrvale nesdílí například palestinský mírový aktivista profesor Mohammed Dajani Daoudi, který i v loňském roce vedl jím založenou skupinu s cílem učít arabskou veřejnost o šoa. Činí tak přesto, že když roku 2015 zorganizoval cestu arabských studentů do Osvětimi, ztratil na palestinské univerzitě Al-Quds místo a jeho auto bylo zapáleno.

Přejdeme-li do Evropy, výsměch místo piety zvolili loni v únoru a březnu organizátoři karnevalových průvodů ve španělských Campo de Criptana a Badajos. Někteří účastníci se v nich promenovali v kostýmech nacistů spolu s figuranty znázorňujícími Židy z koncentračních táborů.

Na druhé straně pozitivně vyzněl v roce 2020 střet o tragicky jedinečnou povahu holocaustu ve světě elektronických médií.

Když britský Institut pro strategický dialog v srpnu upozornil, že Facebook umožňuje šíření materiálů popíračů holocaustu, desítky přeživších šoa vyzvaly zakladatele společnosti Marka Zuckerberga, aby tomu zamezil. Kampaň slavila

úspěch. Facebook v říjnu oznámil, že popírání a překrucování holocaustu již neposkytne prostor. Krátce nato oznámila stejný přístup i sociální síť Twitter. A to již zkraje roku streamovací hudební služba Spotify rozhodla, že bude odstraňovat seznamy skladeb zesměšňujících oběti šoa.

Holocaust zlehčující příspěvky zato bez ohledu na kritiku šíří čínská sociální síť TikTok, zatímco populární anglicky psaný slovník slangu Urban Dictionary se neostýchá mezi odkazy na nacistický koncentrační tábor uvádět například „disneyland své doby“. A ke špinavému kšeftu se loni, nikoliv poprvé, přihlásil i americký internetový obchod Amazon, který jako módní artikl nabízel trička s šesticípkou hvězdou, jakou museli za války nosit Židé v nacisty ovládaných zemích.

Loňský soupis necitlivosti pak možno uzavřít zmínkou o paralelách na sociálních sítích: podle některých restrikce proti šíření koronaviru jsou jako protizidovská nařízení za druhé světové války. Taková ignorance by neměla udivit. Vždyť třeba jen podle v září zveřejněného reprezentativního průzkumu organizace Claims Conference téměř 23 % Američanů mladších 30 let považuje holocaust za mýtus.

Jakou asi bilanci přinese tento rok?

Leo Pavlát

Dědictví po zavražděných si zaslouží podporu

Židovské muzeum v Praze v čase pandemie

Od loňského 15. března je Židovské muzeum v Praze (ŽMP) s přestávkami nuceně uzavřeno 151 dní. Poslední tržby ŽMP jsou z loňského prosince – 41 000 Kč. O rok dříve ve stejném měsíci to bylo 15 248 000 Kč. Návštěvnost muzea loni oproti roku 2019 poklesla o 81,37 %, výnosy ze vstupného o 84,09 %. Většímu propadu přitom zabránilo, že leden a únor 2019 se ještě příjmově nelišily od předchozích let.

ŽMP se tak stalo jednou z mnoha institucí, které u nás v důsledku pandemie koronaviru postihl dramatický propad turistického ruchu.

Neoprávněný žadatel

Vítám, že v programu Antivirus stát částečně kompenzuje platy těch, kdo v důsledku vládních opatření nemohou vykonávat svou práci. Za rok 2020 se pro ŽMP jedná o částku ve výši přibližně 3 % jeho celkových ročních nákladů. Kromě příspěvku ministerstva kultury v rámci programu ke zmírnění provozních ztrát v důsledku pandemie (344 570 Kč v listopadu loňského roku), za něž jsme ovšem vděční, však žádnou další podporu uvést nemohu.

ŽMP nebylo dle daných podmínek oprávněným žadatelem v programech Covid Kultura 1 a 2 a nejnověji jím není ani v programu Covid Kultura 3. Pro ŽMP nepřístupné byly či jsou též programy Covid Nájemné (výzva 1, 2 a 3) nebo Covid Gastro, přestože tato poslední výzva s muzei výslovně počítá. Zapojení ŽMP pak neumožnil ani „Program udržitelnosti pro muzea zřizovaná nestátními subjekty“ ministerstva kultury.

Důvod? Je jich hned několik, pokud s jiným odkazem: ŽMP je spřízněno se svým pronajímatelem – což ovšem v jiném dotačním programu nebylo na překážku. Program byl určen jen pro jednorázově zrušené či přesunutě kulturní akce v oblasti Performing arts. Jindy je ŽMP již předem vyřazeno, přestože jako kulturní instituce vykonává činnost podle zákona o ochraně sbírek muzejní povahy. Činí tak však jako zájmové sdružení právnických osob, což je podle podmínek výzvy nepřípustná právnická osoba. Že ministerstvo kultury je spolu s Federací židovských obcí v ČR jedním ze dvou zakladatelů tohoto sdružení, na tom nic

nemění. Podporu ze státního rozpočtu si přitom ŽMP, které není zřízeno ani státem, ani samosprávnými územními celky, nárokovat nemůže.

ŽMP je jedinečnou paměťovou institucí

Apriorní vyřazení ŽMP z finančně nejpodstatnějších podpor je nespravedlivé. Platí to tím spíše, že rozsahem a profílací světově ojedinělá sbírka ŽMP je s celou řadou povinností interních i vůči veřejnosti zapsána v Centrální evidenci sbírek ministerstva kultury, a to včetně 13 předmětů prohlášených za kulturní památku. ŽMP je současně zvláštními zákony zavázáno dovnitř i navenek plnit mnohačetné činnosti v oblasti archivnictví a knihovnictví, každý rok musí ČSÚ (kromě jiného) předložit výkaz o výzkumu a vývoji a o své každoroční činnosti je povinno zvláštním výkazem informovat ministerstvo kultury. Ministerstvem spravedlnosti je pak ŽMP pověřeno vykonávat v rámci své specializace znaleckou činnost.

Už jen tento výčet ukazuje, že ŽMP není okrajovou kulturní institucí, nemluvě o jeho pěti stálých expozicích, jedné galerii a řadě specializovaných depozitářů se zvláštním provozním a ochranným režimem. ŽMP je současně i respektovaným vědeckým pracovištěm, které odborně spolupracuje s desítkami institucí u nás i v zahraničí, a mimo jiné publikace vydává impaktovaný časopis *Judaica Bohemiae*, zařazený v prestižních světových citačních databázích. Vyvíjí široce koncipovanou přednáškovou a kulturní činnost nejen v Praze, ale i ve své brněnské pobočce, je setrvale významným partnerem škol

při vzdělávání proti rasismu a xenofobii. Pracovníci ŽMP konečně zastupují Českou republiku i v mezinárodních organizacích a na různých odborných a diskusních fórech.

Není pochyb, že ŽMP svým charakterem a rozsahem činnosti představuje jednu z našich nejvýznamnějších paměťových institucí, jedinečnou i ve světovém měřítku. Za běžných podmínek jí ročně projde na 600 – 700 000 návštěvníků, z nemalé části ze zahraničí. Výsledky své činnosti tak ŽMP nesporně přispívá k prestiži České republiky a je na místě i toto připomenout v čase jeho obtíží.

Nerovné podmínky Ministerstva průmyslu a obchodu

Vím, o naše bytí se musíme postarat především sami. Činili jsme tak při záplavách v roce 2002, kdy jsme bez jakékoliv vnější podpory napravili nemalé škody. Současná krize však není jednorázová, a i na ni jsme reagovali odpovědně: hned loni na jaře jsme přepracovali rozpočet, omezili aktivity, provedli organizační změny a snížili počet zaměstnanců. Mzdy všech ostatních citelně meziročně poklesly. I interní úspory však mají svou hranici, pokud ŽMP nemá rezignovat na jedinečný odborný potenciál svých pracovníků, své historické poslání a plnění zákonných povinností.

Přeji všem, které pandemie postihla, co největší státní podporu, ale těžko se smířit s její křiklavou nerovností především ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu. Proč otevřelo své programy

Covid Nájemné a Covid Gastro jen pro ty, kdo mají živnostenské oprávnění dle živnostenského rejstříku? Takto stanovené podmínky cíleně vylučují subjekty, jejichž hlavní činnost není dle zakladatelských dokumentů podnikáním, přestože i na tyto organizace včetně ŽMP dopadají restriktivní vládní nařízení; musely uzavřít své provozy, a přitom platit nájemné neméně než ti, kdo jsou zaneseni v živnostenském rejstříku. Daně ze živnosti a z hlavní činnosti právnických osob jsou přitom až na drobnosti stejné. ŽMP od svého odstátnění uhradilo na daních téměř 233 milionů korun – a přesto je na rozdíl od živnostenských subjektů vyloučeno z podpor ke zmírnění následků pandemie koronaviru.

Za daného stavu ŽMP udržuje svůj omezený provoz a hradí své závazky jen díky dlouhá léta schraňovaným prostředkům na zamýšlený rozvoj. Ten je již v nedohlednu a je jasné, že při současném vývoji pandemie nakonec nebude z čeho brát. Má snad ŽMP založené již

roku 1906, dnes s více než stovkou zaměstnanců, skončit v insolvenci?

Kritický dopad pro celé židovské společenství

A současná skličující situace ŽMP má i svůj rub. Za to, že zatím plní své zákonné povinnosti i závazky vůči zaměstnancům, vděčí i velkorysým slevám, které mu poskytuje Židovská obec v Praze na nájemném. Tyto prostředky však pražské židovské komunitě významně chybějí při financování Domu sociální péče pro přeživší šoa s jeho 62 klienty stejně jako financování jediné poválečné židovské školy u nás. Na její chod přispívá americká Nadace Ronald S. Laudera, jehož jméno škola nese, ale bez zásadního podílu zřizovatele není provoz zařízení s téměř 390 žáky a studenty představitelný. V důsledku současné situace již také ŽMP nemůže jako v předešlých letech ve spolupráci s Federací židovských obcí dostatečně pečovat o židovské kulturní dědictví v České republice. Hrozivý propad

příjmů ŽMP tak těžce dopadá na celé židovské společenství u nás a vážně ohrožuje jeho budoucnost.

Sbírký ŽMP jsou ve své většině tragicky ojedinelé tím, že představují jedinou památku na židovské spoluobčany, kteří zahynuli během druhé světové války. Koncem ledna, při příležitosti Památného dne obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, jsme z úst čelných politických činitelů slyšeli jasná slova o potřebě chránit památku umučených českých a moravských Židů, nutnosti učinit vše pro to, aby na nich spáchaný zločin neupadl v zapomnění.

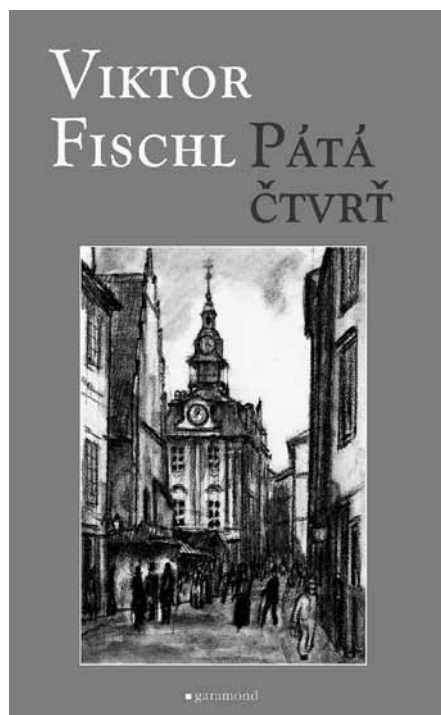
Chci věřit, že Česká republika nepřipustí, aby se dědictví nevinně zavražděných a jejich odkaz, o něž Židovské muzeum v Praze pečuje, staly položkou minulosti.

Leo Pavlát,
*ředitel Židovského muzea
v Praze, 11. 2. 2021*

<https://archiv.ihned.cz/c1-66881400-dedictvi-po-zavrazdenych-si-zaslouzi-podporu-zidovske-muzeum-v-praze-v-case-pandemie>

Pátá čtvrť

V kouzelném vyprávění Viktora Fischla znovu ožívá zmizelé pražské židovské město

Na stránkách knihy Viktora Fischla znovu ožívá osobitá atmosféra i obyvatelé zanikajícího židovského ghetta, tak zvané páté pražské čtvrti – Josefova. Poetický příběh s detektivní zápletkou nazvaný jednoduše Pátá čtvrť patří k méně známým, ovšem velmi zdařilým Fischlovým literárním dílům.

Viktor Fischl (1912–2006) se narodil do česko-židovské rodiny v Hradci Králové. V roce 1939 emigroval do Anglie, kde pracoval mimo jiné na ministerstvu zahraničních věcí československé exilové vlády. Byl blízkým spolupracovníkem Jana Masaryka. Koncem roku 1949 se odstěhoval do Izraele, v jehož diplomatických službách (jako vyslanec působil v Japonsku, Barmě, Jugoslávii aj.) přijal hebrejské jméno Avigdor Dagan. Svým českým jménem se podepsal pod řadu básnických sbírek (debutoval v roce 1933 sbírkou Jaro), laskavě poetických próz (mezi nejslavnější romány

páří Kuropění, 1975, a Dvorní šašci, 1982) či knih uplatňujících žurnalistické tvůrčí postupy (Hovory s Janem Masarykem, 1951).

Pátá čtvrť z roku 1989 vyšla v nakladatelství Garamond, stejně jako další tituly Viktora Fischla: Dvorní šašci, Ulice zvaná Mamila, Povídky odjinud, Povídky ze starého cylindru, Hovory s Janem Masarykem, Kuropění.

Vydává nakladatelství Garamond, www.e-garamond.cz, 224 stran, doporučená cena 280 Kč.

Markéta Faustová

Nikdy nesmíme zapomenout, že jsme posly!

Ke 100. výročí narození Pavla Stránského

Pavel Stránský se narodil 20. února 1921 v Praze. Do let jeho dospívání postupně vstoupila nacistická okupace Československa a postupující diskriminace židovských obyvatel Protektorátu Čechy a Morava. Zhoršující se situace však měla v rodině mnohem tragičtější důsledky. V říjnu 1940 spáchal Pavlův otec sebevraždu, neunesl ztrátu zaměstnání a rostoucí ponižování. V této době se Pavel Stránský seznámil s dívkou Věrou, společně plánovali sňatek. Sám uvažoval o možnosti emigrace a také se snažil získat místo učitele na židovské škole v Jáchymce: „V Praze byla v té době jen jediná obecná židovská škola, které přibýlo náhle hodně žáků, chyběli však učitelé. Židovská náboženská obec v Praze proto uspořádala učitelský rychlokurz, kterého jsem se jako čerstvý maturant zúčastnil. Měl jsem dokonce nastoupit od 1. ledna 1942 do školy jako učitel češtiny a kreslení, ale 1. prosince 1941 jsem byl zařazen do transportu jednoho tisíce mladých mužů a odvezen do Terezína.“¹

1. Pavel Stránský: Sdělení nesdělitelného. In Veber, Václav a kol.: Židé v novodobých dějinách. Praha 1997 ISBN 80 7184 432 4 s. 171-179, s. 172)

Jednalo se o transport s označením AK II – tzv. Aufbaukomando (komando výstavby), kterým byli do Terezína odvezeni mladí muži. Záhy za ním přibýli do tohoto ghetta a koncentračního tábora i Věra se svými rodiči. Pavel Stránský zde získal místo nosiče ve skladu potravin, Věra pracovala při výdeji obědů a dostala se také na brigádu vysazování lesních stromků u Křivoklátu. Matka Pavla Stránského, Irma, zůstala po synově odjezdu do Terezína v Praze sama. Byla zařazena do transportu AAH, který směřoval z Prahy přímo do „pracovního tábora“ na východě Polska – Ujazdowa. Se svým synem se již tedy nemohla radovat z uzavřeného sňatku. Pavel Stránský se totiž s Věrou oženil v zimě roku 1943, v předvečer své deportace do Auschwitz-Birkenau.

Svatba v Terezíně

„V ghettu byli oddáni krátce před nástupem do transportu do Auschwitz-Birkenau dne 16. prosince 1943. Pár oddával rabín, který mluvil pravděpodobně česky, a čtyři mladí muži nesli primitivní chupu. Během obřadu pili místo vína kávovou náhražku. Svatební smlouvu, podle manželových vzpomínek, nedostali, neboť byli oddáni ve spěchu. ‚Mám dojem, že to byl velice rychlý obřad, nerozbil se ani talíř, ani sklenice‘. Svatební noc strávili ve šlojsce“.²

Osvětim

V nacistickém vyhlazovacím táboře Auschwitz-Birkenau byl Pavel Stránský i jeho žena Věra uvězněni v tzv. terezínském rodinném táboře. Zde nejprve pracoval manuálně jako nosič kamení na stavbu „lágrové silnice“ a jeho žena jako nosička sudů s polévkou. Díky absolvovanému učitelskému kurzu se ale záhy stal vychovatelem v dětském bloku tzv. terezínského rodinného tábora BIIb, který zařídil a vedl Fredy Hirsch. S blížícím se termínem konce šestého měsíce s označením Sonderbehandlung – Zvláštní zacházení rostly mezi vězni v tzv. terezínském rodinném táboře velké obavy z osudu stejného, jako u jejich předchůdců, obavy ze zavraždění v plynových komorách. V červnu roku 1944 byla však už jiná válečná situace. Válku Třetí říše pomalu prohrávala a nacisté potřebovali nové a nové pracovní síly ve svých zbrojních továrnách i na práci v územích bombardovaných spojenci. Pavel Stránský byl spolu s některými dalšími vězni vybrán k práci v koncentračním táboře Schwarzheide. Cesty Pavla Stránského a jeho ženy Věry se na dlouho rozešly. Věra byla umístěna do ženského transportu, směřujícího úplně jinam.

Schwarzheide a pochod smrti

V továrně ve Schwarzheide vězni odklízeli trosky po spojeneckých náletech. Tuto fyzickou dřinu doprovázela sice „o poznání lepší“ (Poslové obětí, s. 33) strava než v Auschwitz, ale stále nedostatečná, v zimě mráz a nedostatečné oblečení, žádné možnosti hygieny apod.

V dubnu 1945 byli vězni tohoto tábora vyhnáni zbývajícími dozorcí SS na pochod smrti. Cesta vedla v příšerných podmínkách přes Kamenz, Varnsdorf a Českou Lípu až do Terezína, kam se Pavel Stránský podle svých slov vrátil v noci ze 7. na 8. května 1945. Jak však sám uvádí v jedné kapitole své knihy, ve které porovnává své vzpomínky s fakty odborníků na historii, se jeho osobní vzpomínky často liší od vybadaných faktů, zejména pokud se týká délky cesty a počtů osob: „Dlouho jsem si myslel, že jsme se vydali na pochod smrti koncem dubna 1945, teď vím, že to bylo už 18. dubna 1945, a že byl tedy tento hrůzostrašný pochod ve skutečnosti delší než v mé vzpomínce. Obdobně jsem byl dlouho přesvědčen o tom, že nás vyšlo asi 300 coby ubohý zbytek oněch původních „práce schopných“ vězňů a že nás došla do Terezína zhruba polovina.“³ Z historických výzkumů vyplývá, že to bylo 600 vězňů schopných chůze.

Z Terezína, kde se již rozšířila tyfová epidemie, se mu podařilo po pár dnech uniknout společně s několika kamarády a dostat se do Prahy. Zde pobýval u své „árijské“ tety a postupně se zotavoval z následků věznění. Jeho největší starostí byl osud jeho manželky Věry, po které velmi intenzivně pátral. 19. července 1945 se shledali a prožili spolu více než 50 let společného života.

2. Marta Malá: *Judaismus v terezínském ghettu*, P3K, Praha 2019, str. 52

Poslové

V závěru své knihy vzpomínek *Poslové obětí* Pavel Stránský uvádí, proč se rozhodl podávat svědectví o svých zkušenostech: „V květnu 1996 se mi naskytla jedinečná příležitost vyslechnout přenášku nositele Nobelovy ceny míru Elieho Wiesla (...). Řekl mj. toto: „(...) Určitě víte, že v každém Kafkově díle je vždy tragický posel, posel, který není schopen donést zprávu, který zapomněl zprávu, kterou má doručit. Když jsem to četl, řekl jsem si, že nemůže být nic tragičtějšího, než zapomenout zprávu, kterou mám přinést. Pak jsem si uvědomil, že je ještě něco tragičtějšího, a to poselství, které jsem sám pochopil při studiu talmudu – že je ještě něco horšího, a to, když posel zapomene, komu je vlastně zpráva určena. On má tu zprávu a nemá ji komu předat. Ale je ještě něco horšího: posel, který zapomene, že je posel. Všechny tyto čtyři kategorie mají něco společného: všechny zapomenají. Nezapomínejme! Děkuji!“

Pojmem „posel“ je dle mého názoru správně vyjádřit v češtině anglické survivor. V tomto smyslu jsme všichni, kdo přežili holocaust a našli v sobě sílu o něm hovořit, mluvčími a posly těch, kteří nejsou z jakýchkoli důvodů schopni vypovídat sami. Nikdy nesmíme zapomenout, že jsme posly!“⁴

Pavel Stránský zemřel v březnu 2015. Do té doby stihl svůj příběh vyprávět tisícům studentů nejen v České republice, ale po celé Evropě i ve Spojených státech.

Jak napsal Petr Třešňák pro Respekt: „Vsadil na osobní sdílení, které vnímal jako nejúčinnější způsob, jak o temnotě doby a naději skryté v mezilidských vztazích svědčit.“⁵

Tereza Štěpková, Institut Terezínské iniciativy

Foto 1: Portrétní fotografie Pavla Stránského ze Žádosti o vydání cestovního pasu v roce 1930 (fotografie zpracována Institutem Terezínské iniciativy v rámci projektu Databáze obětí – Terezínské album, originál uložen ve fondu Policejní ředitelství Praha, Národní archiv v Praze).

Foto 2: Portrétní fotografie Irmy Stránské ze Žádosti o vydání občanské legitimace v roce 1939 (fotografie zpracována Institutem Terezínské iniciativy v rámci projektu Databáze obětí – Terezínské album, originál uložen ve fondu Policejní ředitelství Praha, Národní archiv v Praze).

3. *Poslové obětí*, s. 37

4. *Poslové obětí*, s. 57

5. Petr Třešňák: *Láska za časů Osvětími*, týdeník Respekt, 27. 3. 2015 (<https://www.respekt.cz/fokus/laska-za-casu-osvetimi>, stav k 14. 2. 2021)

Tradiční tryzna, tentokrát netradičně

mistran, foto v synagoze: Matěj Stránský

Před sedmasedmdesáti lety došlo k největší hromadné vraždě někdejších československých občanů. V Osvětimi-Březince byl zlikvidován tzv. Terezínský rodinný tábor. Tři tisíce sedm set dvaadvadesát lidí.

Každoročně pořádá Terezínská iniciativa v Pinkasově synagoze v Praze tryznu za účasti mnoha diváků. Letos tomu bylo poprvé jinak. Z důvodů koronavirové pandemie a vzhledem k přísným protiepidemickým opatřením, se předsednictvo TI rozhodlo tryznu uspořádat, ale bez diváků. Zvolili jsme tedy netradiční způsob, s technickou pomocí ŽOP jsme tryznu přenášeli v přímém přenosu.

Po úvodním přivítání zapálil Michal Stránský šest svíček za šest milionů židovských obětí šoa:

Za židovské maminky, za tatínky, za babičky, za dědečky, za děti, z nichž nikdy nemohli vyrůst nositelé Nobelovy ceny, slavní vědci, spisovatelé, slavní herci, hudebníci, výtvarníci nebo olympionici – za děti, kterým nebylo dopřáno žít úplně obyčejný lidský život. A šestou svíčku za všechny ostatní, kteří se nevešli do prvních pěti skupin.

Potom už přišel k mikrofonu Toman Brod a tryznu zakončil modlitbou rabín Michael Dushinsky.

Toman Brod:

Sepsal jsem před časem paměti a nazval je „Ještě že člověk neví, co ho čeká“. Co nás čekalo? Vzpomínáme-li my, kteří jsme prožili nacistickou okupaci a pronásledování, na naše tehdejší zkušenosti, zážitky a dojmy, pak asi nejvýstižnějším pojmem by byla hrůza. Jenomže hrůza není pojmem jednoznačným. Má svoje dimenze, svá stadia, své stupně, jde o výraz objektivního charakteru i subjektivního vnímání.

Jestliže by někdo z nás žil tehdy ve Švýcarsku, považoval by asi život v okupované Praze za hrůznou skutečnost. A zcela právem. Avšak my, židé žijící v protektorátě, jsme sice trpěli těmi protižidovskými zákony, všemi zákazy i veškerým ponižováním, ale neměli jsme je dosud za životu nebezpečné. Ta doba byla hrozná, my jsme ale věřili, že ji překonáme, že Hitler i válka brzy skončí a my se zase vrátíme k našemu předchozímu žití.

Když pak nacisté zahájili deportace, ani tehdy jsme ještě nechápali jejich smrtonosný význam. Pro všechny bylo ovšem bolestné rozhodnutí, že musí opustit svůj domov, ale doufali, že jedou kamsi na práci, kde poměry sice nebudou lehké, snad dokonce žalostné, leč i tuto etapu, tuto pohromu že bude možno přežít. Naděje se nevzdávali.

Deportace byly však dalším stupněm nacistického „konečného řešení židovské otázky“. Mne s bratrem a matkou (otec již před několika lety zemřel) převezli do Terezína v červenci 1942. Terezínské ghetto vzbuzovalo nejistotu a obavy. Co se tam děje, jaké jsou tam poměry, je to místo, kde se dočkáme konce války?

Pro staré lidi, hlavně německé židy, šlo o holou katastrofu. Ubohé přiděly jídla vedly jen k neustálému hladu. Ubytovali je v rozpadajících se domech, mnohdy bez elektřiny a bez kanalizace, byli natlačeni od sklepů až na půdu v místnostech, plných špíny a infekčních nemocí. V depresi a v zoufalství hromadně umírali.

Členové židovské samosprávy neměli možnost změnit jejich situaci. Vedení snahou pomoci především mladým a zdravým vězňům, soustředili se na ně, na ty, o nichž asi předpokládali, že po válce vybudují židovskou domovinu v Palestině. Proto pro nás, pro děti a mládež, byly terezínské podmínky ještě celkem snesitelné. Měli jsme lepší bydlení, mohli jsme si i přilepšit stravu z balíčků, které nám směli posílat příbuzní a známí v protektorátě.

Pro mladé a zdravé židy tedy nebyl život v Terezíně nepřetržitým sledem hororů. Největší ale hrůzu, nejmučivější strach vyvolávaly u nich deportační transporty někam na Východ, které čas od času nařizovala německá komandatura. Nikdo patrně neznal pojmy Osvětim, Treblinka, Majdanek, ale všichni tušili, že se za deportacemi skrývá vážné nebezpečí, že by dokonce už opravdu mohlo jít o život. A o život už opravdu šlo...

Nás, matku, bratra a mě, deportovali z Terezína v prosinci 1943. Již sama cesta byla hrůzná. Přichystali pro nás dobytčí vagon (z Prahy jsme jeli ještě ve vozech osobních), asi sedmdesát osob vtlačili do jednoho vagonu, byl bez oken pouze s úzkými průzory pod střechem, dali nám kousek chleba, na podlahu postavili dvě nádoby, jednu s jakousi teplou tekutinou, druhou pro lidské potřeby – a uzavřeli vrata. „Takhle přece nemůžete jednat s lidmi,“ říkal jsem si – naivní hoch s naivní představou. Cesta trvala mnoho hodin, snad několik dnů, záhy se ani nedalo dýchat, byly mezi námi už i mrtvolky, ten první kontejner se brzy vyprázdnil, druhý naopak přetěkal. Byli jsme zašpinění, skoro udušení a trpěli strašnou žizní.

Konečně vlak, někdy o půlnoci, přece zastavil, byli jsme na místě. Za křiku: „Raus, raus, alle raus,“ nás vyházeli z vozů. Kolem stáli esesmani se samopaly a vzpínajícími se vlčáky, mezi nimi pobíhaly jakési postavy v pruhovaných šatech – to vše za neustálého řevu, nadávek a bití holemi.

„V jakém jsme se to ocitli pekle?“ ptal jsem se zděšeně sám sebe. Ještě jsem nevěděl, že v Osvětimi...

Byla mrazivá noc, naložili nás na nákladní auta a vezli několik kilometrů. V Terezíně mně jeden zkušený vězeň

říkal: „Chlapče, přivezou-li tě někam, kde uvidíš ploty s ostnatým drátem a tabulemi s výstražným nápisem ‚Hochspannung, lebensgefährlich!‘, přivezli tě do koncentračního tábora.“ Ten termín „koncentrační tábor“ v německé Říši měl tak strašlivou pověst, že si každý přál, aby se s ním nikdy osobně nesetkal. A my jsme právě kolem těch ostnatých drátů a tabulí se zkříženým hnáty s lebkou projížděli!

Vyložili nás v nějakém táboře v jednom prázdném dřevěném baráku. Usnul jsem na holé pryčně a přál si – poprvé a naposled – abych se už nikdy neprobudil.

Ve svém líčení se musím vrátit zpět o tři měsíce. Začátkem září 1943 přijel do Osvětimi z Terezína transport o pěti tisících mužů, žen a dětí. V Osvětimi panovala hrůzná zvyklost – šlo o takzvanou selekci. Ještě na nádražní rampě esesmani rozdělili příchozí na dvě skupiny, na muže a ženy. Potom je třídili – staré a slabé, ale hlavně matky s dětmi, poslali na jednu, ostatní na druhou stranu. První velké seskupení bezprostředně zavraždili v plynových komorách, druhou malou část ponechali k otročké práci.

Nic podobného se však onoho září nekonalo. Všechny terezínské odvezli do pobočného tábora v Birkenau. Pro zdejší staré vězně to byla hádanka – nikdy nezažili v Osvětimi takové zacházení se židy. Někteří prominenti měli přístup do centrální vězeňské kartotéky. Tam objevili, že všichni, které tehdy přivezli z Terezína, tu mají záznam: „Sonderbehandlung nach sechs Monaten Quarantene“. To už ovšem žádná záhada nebyla. Hitlerovci totiž nikdy veřejně nepřiznávali, že vraždí židy. I v Osvětimi měli pro zabíjení židů v plynu krycí název – zvláštní zacházení... A k němu mělo dojít po šesti měsících.

Ti židé v Birkenau přirozeně nic netušili, co je po půl roce čeká. Možná někteří vězeňští funkcionáři nějaké informace měli, snad i Fredy Hirsch. Když však jejich lhůta vypršela a oni se náhle v noci z osmého na devátého března ocitli na prahu plynových komor, neumím a nechci si představovat jejich zděšení, jejich zoufalství, tu absolutní hrůzu, kterou teď opravdu zažívali. A tyto vjemy, ty děsivé vjemy, byly také posledními v jejich životě. ►

Kniha mých pamětí nese název „Ještě že člověk neví, co ho čeká“. Nebyl jsem vlastně příliš originální. Již před mnoha lety napsal v závěru jedné ze svých balad Karel Jaromír Erben: „Však lépe v mylné naději snít, před sebou čirou temnotu, nežli budoucnost odhaliti, strašlivou poznati jistotu.“

Bylo mým velikým štěstím, že jsem mohl prožít v třicátých letech šťastné dětství, aniž bych věděl, co mě, co nás očekává. To ovšem není pouze můj poznatek. Bez krásné,

byť jakkoli klamně iluze, by až příliš mnoho lidí, v příliš mnohých etapách svého života propadlo beznadějnému, zničujícímu zoufalství. Jenže – žít v iluzích, žít v blahé nevědomosti je zároveň ošidné, neboť zbavuje člověka možnosti, aby se připravil na chvíli, kdy se klamná představa promění v tragickou, ohromující skutečnost.

Komu však, i když už prozřel, zbývá v osudný čas ještě dostatek sil i odhodlání k rozhodnému činu?

(Videozáznam z tryzny je k vidění na kanále ŽOP na YouTube.)

Památník ticha – pietní akt k uctění památky obětí terezínského rodinného tábora BIIb v Auschwitz-Birkenau

Tradiční pietní akce Vzpomínka na BIIb se uskutečnila i letos. V pondělí 8. března v podvečer zazpívala z předtočeného záznamu z Památníku ticha mezzosopranistka Edita Adlerová zhudebněnou báseň Ilse Weberové Wiegala (Ukolébavka), potom studenti Přírodní školy zazpívali písničku „Kufr naruby“ (parafráze písně V+W Svět naruby).

Šest svíček za všechny židovské oběti rozzářily prostor před Černínským palácem. Před Ministerstvem zahraničních věcí krátce promluvil Robert Řehák, zvláštní zmocněnec MZV pro holocaust, mezináboženský dialog a svobodu vyznání. Na housle zahrál Jan Mrázek Adagio z Houslové sonáty Viktora Ullmanna a v podání Davida Rozova zazněla báseň Františka Basse Zahrada.

Na přenos z prostoru před Černínským palácem navázal filmový vstup přímo z Osvětimi-Březinky. Ředitel Památníku Osvětím Piotr Cywiński zapálil jednu svíci přímo v místě bývalého BIIb.

„Vzpomínku na BIIb měl Památník ticha k březnovému datu zajištěnou s velkým hudebním programem již vlo-ni. Na poslední chvíli byl koncert kvůli

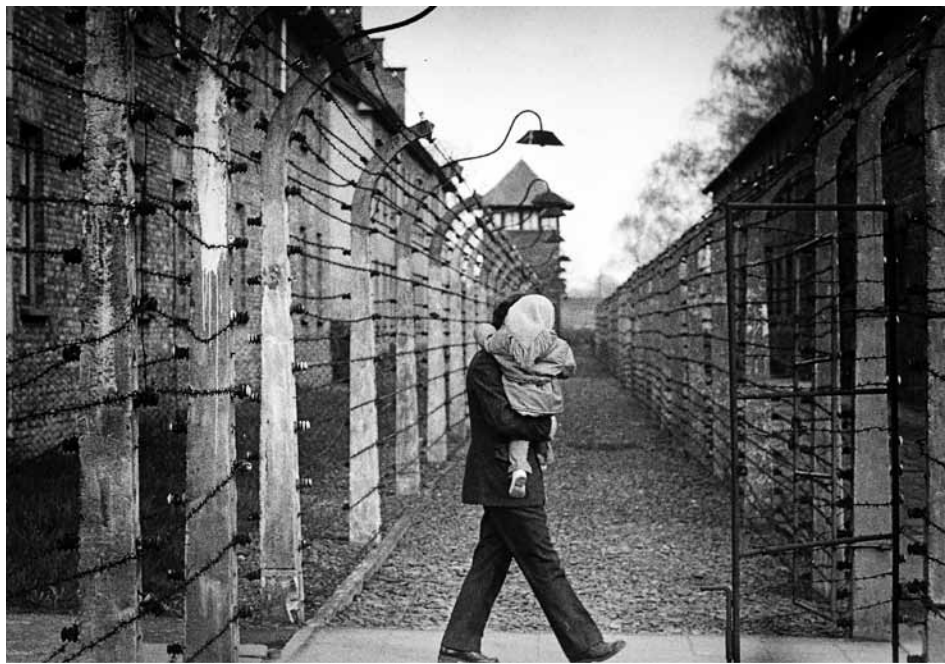

Foto: Pavel Dias

první vlně pandemie odvolán a přeložen na červencové datum, kdy připomínáme definitivní likvidaci rodinného tábora. Také letos připravujeme koncert na červenec. Považujeme za podstatné připomenout i 8. březen jako významné datum naší válečné historie,“ říká Pavel Štingl z Památníku ticha.

Celou vzpomínkovou akci bylo možné sledovat on-line na kanálu Ministerstva zahraničních věcí.

Jiní hrají za nás

Vzpomínku na tragédii rodinného tábora uspořádala i organizace **Paměť národa** večerním on-line vysíláním filmového sestřihu divadelní hry „Jiní hrají za nás“, která vypráví o rodině Welsových, jejíž velká část zahynula právě oné osudné noci. Válku přežil jen jeden ze synů, Tomáš Wels, který utekl do Anglie, kde bojoval v řadách RAF.

Covid a generace po holocaustu

Byla jsem poctěna pozváním, abych napsala do tohoto časopisu úvahu o transgeneračním přenosu traumatu holocaustu. Zkusím se zamyslet nad tím, jak vidím prožívání současné koronakrizy generacemi z rodin po holocaustu, proč jsou někteří lidé více neklidní, úzkostní, nervózní, anebo, částečně, spokojení.

Hlavně si myslím, že všechno prožívání je velmi individuální. Jsem také přesvědčena, že vztahy mezi generacemi dané přenosem traumatu se projevují i nyní, v této složité a nejisté době. O přenosu traumatu holocaustu se píše v mnoha chytrých knihách. U nás vydalo nakladatelství Irene press nedávno knihu Transgenerační přenos (nejen) traumatu, kde se vyjadřují odborníci Rafael institutu k tomuto tématu.

Již rok žijeme u nás i na celém světě s akutním ohrožením Covidem 19. Rozhodně je potřeba toto ohrožení nepodceňovat, je příliš konkrétní, hlavně v číslech nemocných v nemocnicích a umírajících. Můžeme se snažit tato čísla svojí opatrností nezvětšovat. Strach však snižuje naši imunitu, proto je dobré o něm mluvit. Víím, že strach zvětšuje zastrasování ze strany politiků i médií, chaotická opatření vlády, nepřipravené testování i očkování, existenční nejistota a mnohé další nejistoty.

Osobně mám s některými chaotickými vládními opatřeními trochu problém, protože nemám ráda vůdce, který rozhoduje o mém životě a ještě nekompetentně. Ráda dělám to, co cítím, svobodně. Ale teď víím, že bych tím ohrožovala ostatní, a tak v tom základním poslouchám. Na druhou stranu: nechci strávit život ve strachu, bráním se mu, jak nejlépe umím. Potřebuji rozumět hlavně strachu o své blízké. Proto se vraťme ke strachu přenášenému po generace.

Strach

V židovské komunitě jej známe hodně zblízka a ať už vědomě, či nevědomě jej přenášíme. Učil nás mimo jiné držet se své komunity a moc nevybočovat. Po staletí byly běžné pogromy a neustálý strach z nich, z toho, že zase budeme označeni za škůdce, na kterém je možno vybit si agresivitu. Strach a ponížení v dobách před druhou světovou válkou, hrůzy, bezmoc a zoufalství holocaustu. Antisemitismus padesátých let i StB udržovaný antisemitismus normalizace. To všechno jistě znáte. Ten strach se přenáší a je neustálým varováním. Myslím, že je dobré mu rozumět, vědět o něm, myslím, že je dobré o něm i mluvit i transformovat jej.

Víme například, že velké procento lidí z druhé generace pracuje v pomáhajících profesích. To není náhoda. Strach nás varuje před opakováním minulých hrůz a to nás aktivizuje k empatii, například k pomoci druhým. Znovu opakuji, že to vše je individuální. Například je moc zajímavé, jak se téma holocaustu přenáší u sourozenců. Často to ze sourozenců bývá jen jeden, který na sebe vztáhne (nechtěně, nevědomě) tíhu holocaustu, který s ní zápasí, často jej trápí psychosomatické následky této tíhy, zatěžují jej složité vztahy v rodině a někdy se i přemění v tzv. transgenerační růst. To znamená například, že je schopný velké obětavosti, nebo velké empatie. Nebo umí například hluboce ocenit důležité vztahy mezi lidmi, ponořit se do historie, snažit se o dodržování lidských

práv atd. To, co jsem jako příklad vyjmenovávala, může být pro jedince posilující, ale i vyčerpávající.

Zkusím probrat v dnešní situaci generace po holocaustu jednotlivě a hledat to, co si předávají v souvislosti s oním strachem.

Přeživší

Přeživších bohužel ubývá. Volala jsem na začátku roku 2020 jedné z nich, Erice Bezdíckové z Brna, a ta mi dovolila ji citovat. Řekla, že dnešní situaci bere úkorně, ale s holocaustem se to samozřejmě nedá srovnat. Omezení svobody, uzavřený prostor v bytě jí nedělá dobře. Je zvyklá žít skromně, to pro ni není problém. Věří v duchovní život, pomáhá jí v duchu hovořit se svojí zavražděnou maminkou. Napadá jí, že i příroda asi reaguje na to, jak necitlivě se k ní chováme. Když vidí v německé televizi umírající lidi v Indii na ulicích, říká – virus, to je hrůza, to je luft. Když se bombardovalo, tak to bylo konkrétní nebezpečí. Má starost o děti, vnoučata i pravnoučata. Ale může být s nimi denně ve spojení přes internet, telefon. Bojí se, ale přijímá věci, jak přicházejí, příbuzným říká, nechodte za mnou. Teď je to akutní nebezpečí pro všechny bez rozdílu, pro Židy, Romy, ostatní, zmizelo rozdělování mezi lidmi.

Jiná přeživší, terapeutka, mi řekla, že ví, že to bude na dlouho. Ví od psychiatra, že zatím mají více problémů ti úzkostní, depresivní. Řekla, že ona vše špatné vytěsňuje, drží se, pije bylinky na uklidnění. Na jaře byla nadšená z té obrovské solidarity, sousedské starosti o staré lidi, lokální pomoci. Stále je vděčná všem nesmírně obětavým zdravotníkům a ostatním pomáhajícím.

Na Hagiboru, pokud víím, dělají co mohou, pomáhají tam dobrovolníci. Osobně hluboce nesouhlasím se zákazem návštěv, s izolací, ve které se senioři v sociálních zařízeních ocitli. Od vlády jsou to nehumánní nařízení. Jistě by šlo pomocí pravidelných testů, izolované, dezinfikované místnosti a dobře zaplaceného personálu zajistit, aby se senioři netrápili více osamělostí než covidem.

Mluvíím s přeživšími a v podstatě mi přijde, jako by většina z nich uměla žít s fenoménem smrti, který je pro nás v naší společnosti tak těžký. O tomto tématu se v podstatě po dvě až tři generace mlčelo, jakoby neexistoval. A najednou jsou tu velká čísla mrtvých. Najednou je potřeba se smrtí počítat a možná i nablízko. O velkých počtech mrtvých jsme samozřejmě slyšeli již dříve ve zprávách z válečných oblastí, například v Sýrii a jinde. Ale k tomu patřil i pocit, že je to daleko a neblíží se to k nám.

Druhá generace

Možná se vám někomu zdá moje jasné dělení na generace zjednodušené. (Nemluvíím o ukrývaných dětech, které jsou dalším výrazným fenoménem.) Jako příklad druhé generace ►

mi dovoďte citovat z knihy „Lenka“. Autorka Anna Fodorová popisuje (jako členka druhé generace) hlavně vztah se svojí matkou Lenkou Reinerovou: „Jaká druhá generace? matka se tehdy divila. ‚Vždyť vy jste se narodili až po válce. Vám se přece nic nestalo.‘ ... Jenže ono lehounké *nic* sedí mé generaci za krkem jako těžké břemeno. To *nic* nás v dětství formovalo, mnozí z nás se tím *nic* dodnes zabývají.“

Druhá generace se dnes oprávněně bojí zhoršení zdravotního stavu u svých starších příbuzných. Půjdu do nemocnice? Co bude? Co kdybych já někoho nakazila, bude to moje vina. Dostane se jim ošetření, když budou nemocní jinak než s covidem? Vlastně se vymění role, druhá generace se stává rodiči generace první. Tato výměna se netýká jen koronakrizy, provází a ovlivňuje někdy celý život druhé generace.

Druhá generace často „podědila“ transgenerační strach či úzkost. Většinou ji zaháněla aktivitou v zaměstnání. Ale dnes to jsou již většinou důchodci a důchodkyně, kteří jsou sami doma. Často potřebují být prospěšní. Taky si potřebují vylít vztek, protože karanténa je už dlouhá a neví se, jak dlouho ještě potrvá. Podle mě je jediná prospěšnost Andreje Babiše v tom, že na něj může člověk s gustem nadávat a ulevit si.

V psychoterapii často hledáme a nacházíme spouštěče psychických problémů a nepohody. Myslím, že velkým spouštěčem je nejistota, ve které teď již rok žijeme. Možná si většina z nás před krizí ani neuvědomovala, v jaké jistotě jsme z velké části žili. Jednou až dvakrát za rok dovolená, pravidelné oslavy narozenin a výročí s dárky, víkendová setkávání, kroužky pro děti, fotbal, restaurace, když se uskrumíme, tak si v podstatě můžeme dopřát, co bychom si přáli, občasná nákupy nadstandardu, kina, kultura.

Nejistota nás nejen může vykolejit z našich jistot, ale může nám leccos „připomenout“. Můžeme znovu prožívat nejistotu, omezování, nekonečnost a beznaděj normalizační doby, nebo například nejistotu a strach padesátých let. Anebo přenesenou nejistotu válečnou. Co bude s námi, s našimi příbuznými? Najdu je ještě? Úlevu může přinést uvědomění si spouštěčů a verbalizace problémů. Nebo jiné sdílení, hlubší diskuse, nahrávání, psaní, telefonování, zájem atd. Anebo také, skoro nový fenomén, kterým je dobrovolnická pomoc. V podstatě to, na co jsme dříve neměli čas, nebo jsme si ho neudělali – díky krizi jsme si začali vážit více času, který nám je tu dán a je konečný.

U druhé generace jsou ale také často zamotané vztahy. Zase zdůrazňuji, že je to vše individuální. Přežijí své děti velice milovali, nahrazovali jim zavražděné příbuzné, dávali jim naději. Ale často jim to neuměli dát najevo. Jejich děti se od nich nenaučily projevovat emoce, a tak to neuměly vyjádřit svým partnerům a předat svým dětem. Pro druhou generaci bylo také těžké separovat se od svých rodičů a žít svůj život. Nebo se jim podařilo se separovat, ale žili se svými novými rodinami s pocity viny, že je „opustili“. Jakoby roztrhaní mezi své rodiče, své partnery a děti.

A najednou jsou jako důchodci v karanténě, doma a mají spousta času, hlavou se jim honí leccos. Možná to je právě ten čas, který potřebovali a před kterým utíkali, aby si vztahy s rodinou uhlazovali a prohlubovali. Viděli, jak si jsou vzácní, že tu také za chvíli nemusejí být. Ještě mají možnost říci nebo napsat něco, co schovávali, co nebyli zvyklí projevit.

Na co „nebyl čas“. Podle mě je to šance, ať už jde o vztahy, či nějaká sdělení pro sourozence, strýce, tety, neteře, děti, vnoučata, ostatní...

Někteří si uvědomují i strach z (asi velké) hospodářské krize, která by mohla následovat po pandemii. Ta by opět mohla vyústit v něco tak strašného, jako byl holocaust. Ani se mi to tu nechce rozebírat. Ale někdy jsou někteří lidé tak nespokojení, až se obávám v jakou zjednodušenou, destruktivní ideologii může jejich agrese přerůst.

Pro druhou generaci bych měla ještě jeden úkol, nebo spíš inspiraci. Ve škole, v rádiu, v televizi, na videu se děti a dospívající dovídají hodně o druhé světové válce. Ale opravdu málo ze života druhé generace, o padesátých letech a normalizaci. Zkuste vnoučatům vyprávět či napsat nebo natočit váš obyčejný život v padesátých letech a v normalizaci. Jak jste ten hrozný a ubíjející režim zvládali, kde jste brali sílu, kdy jste tu sílu neměli. Myslím, že upřímné, autentické vyprávění může být to, co vy vypustíte a co vnoučata nasají. Teď je na to čas. Je to hodně důležité, aby se znovu objevily v rodinách a ve společnosti hodnoty, které byly často ztracené nebo potlačené.

Třetí generace

Vraťme se k naší třetí poválečné generaci. Jsem ráda, že pro ni již není takový problém jít se svým transgeneračním přenosem za psychoterapeutem, nebo do terapeutické skupiny, světit se, poradit. I třetí generace má obavy o své příbuzné. I ona má někdy vyměněné role a strachuje se o své rodiče až „rodičovsky“. I ona „podědila“ strach i tendenci pomáhat a hodně vydržet. Ale myslím, že nyní má třetí generace největší obavy o aktuální nebezpečí pandemie, o ekonomické následky, o finanční situaci rodiny a o to, kam vlastně ten svět půjde a jestli se z krize poučí. V České republice máme 30 let svobody i v oblasti ekonomické. Vůbec se nedivím, že většina mladých podnikavých lidí je rozhořčena nekompetentními opatřeními vlády. Nerozumí – a já s nimi, proč například není připraveno očkování a improvizuje se. Proč vláda nespolehá na místní chytré a šikovné, mladé lidi, odborníky v oboru? Naše třetí generace s obdivem sleduje Izrael, který očkování zvládá výborně. Nedávno jsem mluvila s mladými lidmi, kteří projevovali velkou citlivost k těm nejohroženějším. Probírali, jak je zoufalá situace pro lidi, kteří nemají finanční polštář, žádnou rezervu. A takových rodin je hodně, včetně rodin s dětmi. Tato empatie k těm nejohroženějším je také symptomem, který „podědila“ další generace. Podědili ale i citlivost a obavy o celou budoucnost lidstva, o to, jak se chováme k přírodě, jak se ve většině chováme neekologicky, jak je nám vzdálený život ve skromnosti a pokoře.

Ale v tomto duchu se zatím příliš v naší společnosti a hlavně ve vládě neuvažuje – a proto také jsou mladí ve stresu a v nejistotě z budoucnosti. Tento stres a nejistota nejsou zanedbatelné, jsou spouštěčem úzkostí, nespavosti, psychosomatických problémů. Je důležité, obrátit se na psychoterapeuta a společně hledat porozumění těmto změnám. Je také důležité hledat blízkost v kamarádech, v komunitě. Stojí to za to, nechat se otestovat a vzápětí se setkávat, třeba ve dvou či třech na procházkách a třeba zajít k okénku a podpořit životnostníky.

Čtvrtá generace

Děti (vlastně čtvrtá generace), to je samozřejmě také velké téma pro tyto mladé rodiny. Děti se učí doma, což je nezvyk. V některých rodinách je ale málo počítačů, malé prostory bytu a nervózní rodiče, žijící v nekonečné nejistotě, kteří nevědí, jestli budou mít na zaplacení příštího nájmu.

Já jsem byla s dětmi za normalizace 17 let doma. Nebylo to vždy lehké, žili jsme skromně, ale myslím, že to byla nejlepší investice, jakou jsme mohli v rodině udělat. Když se člověk smíří s tím, že současná karanténa bude na dlouho, tak se sám i děti přizpůsobí. Udělá se denní rozvrh, zavede se na každý den malé zpestření a krátký společný program. Najde se i čas na povídání si s dětmi i čas na individuální zalezení si do koutka, i čas na hezký večer s partnerem. A také čas na zatelefonování či skype s příbuznými. No a hlavně čas na trochu legrace a blbnutí.

Doufám, že již brzy půjdou všechny děti do školy. Myslím si, že řešením je časté a pravidelné testování učitelů i žáků i ostatního personálu škol. Test by třeba mohli dělat rodiče doma před odchodem dětí do školy.

Už rok slyšíte o tom, co vám pomáhá zmenšovat stres. To že máte vstřebávat aktuální zprávy jen jednou denně, mít svou denní rutinu, procházky, pravidelně, často skromně, ale nápaditě jíst, telefonovat blízkým a přátelům, ověřovat si zprávy, luštit křížovky a hlavně zlepšovat si imunitu dobrou myslí, nebo i modlitbou, to už všechno víte.

Ale, je potřeba počítat i s tím a vstřebat to, že celá krize potrvá dlouho a že to bude velmi náročné na naši psychiku. Možná i člověk začne uvažovat a jednat trochu jinak, když se smíří s tím, že to bude trvat dlouho. Něco se v mozku posune, jak se říká, vymění se disketa. Myslím, že je potřeba zamýšlet se nad svým časem, inovovat a prohlubovat své zájmy. Těšit se z jara, sluníčka a rozkvetlých stromů...

Pokud máte nějaké dotazy, nebo byste si potřebovali popovídat, či byste hledali psychoterapii, tak za Rafael institut nabízím svůj kontakt: vera.roubalova@email.cz nebo telefon 737 754 418.

**Věra Roubalová Kostlánová,
20. 2. 2021**

Úspěšný seminář pro učitele

23. a 24. ledna t. r. se konal on-line seminář pro české, slovenské a německé učitele na téma „Holocaust a my“. Původně se měl konat v Brémách, kde já již přes půl století žiju, spolu s výstavou „Ztracená paměť“. Ta ukazuje místa bývalých „lágrů“ pro nucené práce na území tehdejšího protektorátu Böhmen und Mähren.

Obě akce byly zařazeny do programu vzpomínkových akcí kolem 27. ledna, který je zde každý rok velmi bohatý. Bohužel to pandemie nedovolila, výstava se posunula na neurčitou dobu a seminář se konal online.

Pořadatelé semináře byly Institut Tereziánské iniciativy, spolu s neziskovou organizací Centropa, která se zabývá historií i současností Židů ve východní Evropě. Byla to jejich první společná akce. Náš česko-německý spolek Porta Bohemica e.V. byl též kooperativní partner.

Finančně podporovaly seminář Evropská unie a Česko-německý fond budoucnosti.

Byla jsem pozvána k debatě u *kulatého stolu* jako členka 2. generace, stejně jako David Haas-Fritta.

Program semináře byl velmi bohatý a inspirativní. Technika přes *zoom* fungovala perfektně, zúčastnilo se přes 40 učitelů ze tří zemí. Pracovalo se jak v plénu, tak i v menších skupinách. Měli jsme dvě výborné simultánní tlumočnice, takže dorozumění nebyl žádný problém. Několik učitelů představilo podařené projekty, vypracované studenty, např. „Zahor“ v jižním Německu, Stolpersteine v Hagenu nebo o židovských slavnostech „Šamajim“ v Třebíči. Následovaly přednášky o místech nucené práce v tehdejších protektorátu i v severním Německu. Účastníci měli možnost si virtuálně prohlédnout tzv. Bunker Valentin v Brémách, kde se měla a snad bude konat výstava *Ztracená paměť*.

To je obrovská betonová stavba, kde nacisti plánovali výrobu válečných ponorek, kde pracovala a zahynula spousta nucených dělníků z celé Evropy. Dnes památník „Denkort Bunker Valentin“.

Zlatým hřebem pak bylo setkání s přeživším členem Tereziánské iniciativy Hanušem Hronem.

Musím říct, že jsem byla opravdu ohromená jak organizací semináře, tak angažovanými příspěvky učitelů a přednášejících! Ten zájem o toto smutné téma, ale i nápady, jak uchovat vzpomínky a zprostředkovat je mladým lidem, mi daly naději, že i při vzrůstajícím antisemitismu hlavně v západní Evropě a v USA snad ještě není vše ztraceno a že to stojí dál za to, nevzdávat tu práci a boj proti zlu.

Chtěla bych srdečně poděkovat oběma organizacím, jmenovitě Magdaléně Starkové-Farnesi za Centropu, mimochodem, je to vnučka Michaela a Libuše Salomonovičových z Ostravy, Tereze Štěpkové, Marii Smutné a Elišce Waageové z ITI a říct jim, jak hodně si jejich práce vážím! A také doufám, že ITI přes současné problémy či nedorozumění bude moci ve své úspěšné práci pokračovat!

A na závěr – tento seminář byl Česko-německým fondem budoucnosti vyhodnocen jako „Projekt měsíce ledna 2021“!

**Věra Harms-Rimplová,
členka TI 2. generace, Brémy**

Časopis je kronikou činnosti Tereziánské iniciativy, aneb od března 2020 do března 2021

Číslo 100 (březen 2020)

Jubilejní číslo vyšlo v roce, v němž jsme oslavili 30. výročí založení naší organizace. Oslavy to však nebyly nijak bujaré, neboť nás obklopovala přísná karanténa a další proticovidová opatření. Nemohli jsme se scházet.

Ještě jsme stačili v březnu uspořádat v Pinkasově synagoze tradiční tryznu za oběti rodinného tábora, na niž za přeživší promluvila Jana Urbanová. Lisa Miková byla oceněna Spolkovým křížem za zásluhy, který jí na Hagiboru předal německý velvyslanec.

Divadelní představení Hanin kuffík nastudované japonským hudebně tanečním souborem KaRaKoRo se kvůli nemoci covid 19 už nekonalo.

Na 3. dubna byl naplánován v hotelu DUO sněm Tereziánské iniciativy. Ač bylo vše připravené, muselo ho předsednictvo z důvodů pandemie zrušit. Přesto jsme však v tomto čísle (zároveň i právě proto) otiskli podrobnou zprávu předsednictva, zprávu o hospodaření TI v roce 2019 a zprávu o činnosti revizní komise.

Na více než čtyřech stranách jsme vzpomněli na začátky Tereziánské iniciativy. Velká oslava 170. narozenin T. G. M. v Masarykově lese u kibucu Sarid se v Izraeli nekonala v původně zamýšleném rozsahu. I tady byl na vině koronavirus.

O návštěvě Brém a zejména o akcích pořádaných kolem koncem ledna pojednávala reportáž nazvaná Po návratu z Brém 2020.

Studentské literární a výtvarné práce a vzpomínka na zemřelou Gitu Bakovskou toto číslo uzavřely.

Číslo 101 (září 2020)

Co popřáli čelní představitelé židovských organizací Tereziánské iniciativě do dalších třiceti let a stejnojmennému časopisu do druhé stovky, si čtenáři přečetli hned na druhé straně obálky tohoto čísla. Vzácná návštěva – Christine Lambrecht, německá

ministryně spravedlnosti – přijela do Terezína a návštěva na ni velmi silně zapůsobila.

Reportáž Vzpomínka na Bilb popisovala červencové setkání u pamětní desky na zdi hotelu Mama Shelter Praha, kterou uspořádal Památník ticha k uctění památky obětí z března i července 1944 v Osvětimi. Po chvíli u pamětní desky si návštěvníci této události vyslechli ještě koncert Benewitzova kvarteta v nedaleké dvoraně Veletržního paláce.

V červnu jsme napsali dopis předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, v němž jsme vyjádřili přesvědčení, že se zasadí o změnu zákona, který umožňuje legální vydávání tiskovin a prodej předmětů s nacistickou symbolikou. Pan předseda nám kladně odpověděl, a tak doufáme, že se v nejbližší budoucnosti skutečně dočkáme změn v legislativě. Oba dopisy jsme otiskli.

Tradiční akce ICEJ *Všichni jsme lidi* se konala jen vysíláním na televizní stanici Noe. Nekonání skutečného pochodu a následného setkání ve Valdštejnské zahradě má opět na svědomí koronavirus.

Veřejné čtení jmen obětí holocaustu Jom ha-Šoa proběhlo v dubnu také on-line, nikoliv na náměstích 28 českých měst, jak bylo původně připraveno.

V tomto čísle jsme se také dočetli o Gisi Fleischmannové a o zapomenuté osobnosti JUDr. Egonu Thiebenovi.

K veřejnému čtení jmen romských obětí nacismu na Jom ha-Šoa se negativně vyjádřili zástupci romské organizace Dikhas. Kolem tohoto prohlášení se později rozpoutala zbytečná diskuse. Bohužel i na stránkách dalších časopisů.

Obyvatelé domu v Přemyslovské ulici, kde bydlel Karel Ančerl, umístili na domovní průčelí pamětní desku. V tomto čísle jsme také zahájili otiskované vzpomínky Chavy Livni z Izraele. Vzpomínky pokračují i na stránkách dalších čísel.

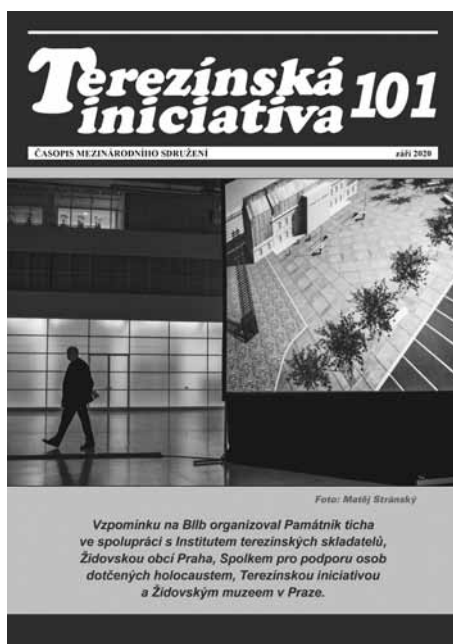
Již po druhé jsme byli pandemií donuceni odvolat sněm Tereziánské iniciativy, připravovaný na 12. říjen. Zdraví našich členů nám samozřejmě je přednější! Takže, v tomto roce, již po druhé.

Číslo 102 (listopad 2020)

Obálku vydání tvoří unikátní fotografie židovského transportu, který směřuje k nádraží Bubny a který také uvádí článek *Obrazy a hlasy Bubnů*. 29. září se v Památníku ticha otevíraly

Fotografie Jana Lukase: Pražský Židovský hřbitov je součástí výstavy Památníku ticha „DRUHÝ ŽIVOT VENDULKY V.“

Vzpomínku na Bilb organizoval Památník ticha ve spolupráci s Institutem terezínských skladatelů, Židovskou obcí Praha, Spolkem pro podporu osob dotčených holocaustem, Tereziánskou iniciativou a Židovským muzeem v Praze.

pro veřejnost nově předané prostory, v nichž byly vernisáže několika výstav.

V říjnu (15. 10.) se sešla na Novém židovském hřbitově delegace členů TI, aby uctila památku lodžských. O den později dva delegáti předsednictva položili květinu u pamětní desky na zdi hotelu Mama Shelter Praha.

16. října vyvrcholil na ČT art vzpomínkový večer koncertem Bennewitzova kvarteta, který byl předtočen v prázdné odjezdové hale nádraží Bubny. Šlo o velmi působivý zážitek.

Po 75 letech se poprvé tryzna v Terezíně konala jinak, než jsme dosud byli zvyklí. Kvůli pandemii covid 19 se položení věnců zúčastnili jen jednotliví zástupci židovských organizací. Za Terezínskou iniciativu položil věnec Zdeněk Pošusta.

V Terezíně byly také rozdány ceny literární a výtvarné soutěže, kterou každoročně Památník Terezín vypisuje. Tentokrát na téma Válka skončila, můžeme zapomenout? Studentské práce otiskujeme i v tomto čísle.

Život jako napínavá kniha byl titulěk vyprávění o životě vědkyně Julie Moschelesové. Toman Brod dostal na německém velvyslanectví Spolkový kříž za zásluhy.

V září zemřela ve věku nedožitých 89 let Erika Bezdíčková. V říjnu zemřel Jaroslav Kraus, jeden ze zakladatelů a dlouholetý místopředseda TI a o několik dnů později i jeho manželka.

Do českých kin půjde letos film Zpráva – o slavném útěku A. Wetzlera a R. Vrby z pekla Osvětimi.

Číslo 103 (leden 2021)

Lednové číslo hned na začátku zaznamenává v reportážích 80. výročí potopení parníku Patria v haifském přístavu, které připadalo na loňský rok. Přípomínka výročí se odehrávala v Památníku ticha a na Novém židovském hřbitově v Praze.

V prosinci minulého roku zemřela dlouholetá členka předsednictva Terezínské iniciativy Raja Žádníková.

O historii pěti fotografií, o vzniku Terezínské iniciativy a konečně také o vzniku Terezínských pamětních knih pojednává článek vnučky nedávno zesnulého Jaroslava Krause.

Minulý rok v Památníku Terezín, v Židovském muzeu v Praze, v Institutu Terezínské iniciativy a v Památníku ticha je námětem pravidelných výročních zpráv těchto organizací.

V tomto čísle jsme otiskli také poslední část vzpomínek Chavy Livni. Literární i výtvarné práce studentů ze soutěže Památníku Terezín na téma: Válka skončila, můžeme zapomenout? nechyběly ani v prvním vydání letošního roku.

Také jsme připomněli zapálení prvního chanukového světla z konce loňského roku v Památníku ticha v Praze-Bubnech.

Číslo 104 (březen 2021)

Břežnové číslo držíte právě v ruce a hned na prvních stránkách jsme otiskli (již tradičně) plná znění projevů v Senátu při příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Přípomínka v Senátu se však uskutečnila jen prostřednictvím přímého televizního vysílání na ČT24.

Na stránkách tohoto čísla upozorňujeme na knížku Viktora Fischla Pátá čtvrť, v níž znovu ožívá pražské židovské město.

Vzpomínce na Pavla Stránského je věnovaná přípomínka jeho nedožitých stých narozenin.

Tradiční tryzna za 3 792 obětí rodinného tábora v Pinkasově synagoze se letos konala netradičně v on-line přenosu, přesto snad důstojně. Za přeživší promluvil Toman Brod.

Také jsme vzpomněli v příspěvku Otec a syn na Ericha a Otto Dov Kulku, který letos v lednu zemřel. Přípomněli jsme logo Googlu, které připomnělo svým upraveným logem nedožití 105. narozeniny Fredyho Hirsche.

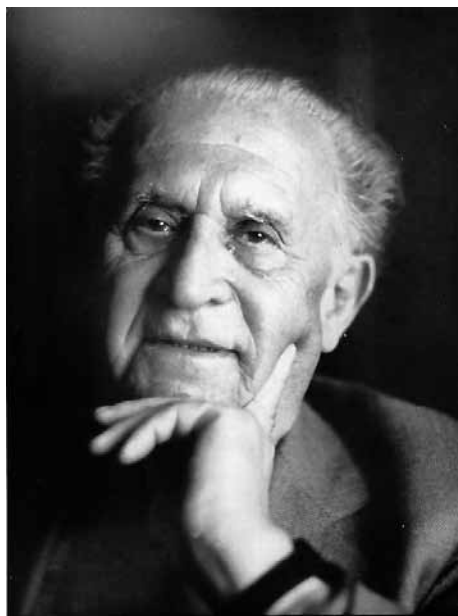
V příspěvku Covid a generace po holocaustu popisuje autorka transgenerační přenos traumatu holocaustu.

Začátkem května se dožívá devětadevadesátin Felix Kolmer, kterému k tomuto životnímu jubileu gratulujeme.

Ukázky ze studentských literárních a výtvarných prací obohatily i toto březnové číslo.

Otec a jeho syn

Vlak s transportem smrti zastavil v Ostravě. Kdoví jak se dvěma postavám podařilo odvážně uniknout a zmizet z dohledu esesáckých stráží. Táta a jeho dvanáctiletý kluk. Jmenovali se tehdy... ne, tehdy se vlastně vůbec nejmenovali, byla to jen dvě osvětimská čísla. Teprve pak se z nich zase stali dva lidé: táta byl Erich Schön a mladíček chlapeček byl Otto Deutelbaum. A později se z nich stali známí izraelské historie a spisovatelé Erich Kulka a Otto Dov Kulka. Přijali nové společné jméno na památku Ottovy matky a Erichovy ženy Elly, roz. Kulkové, která zahynula.

Erich Kulka (1993)

V letošním roce vzpomeňme na oba: Otec Erich Kulka by se byl letos dožil 110 let a jeho syn Otto Dov Kulka letos 29. ledna 2021, ve věku nedožitých 88 let zemřel.

Nejprve tedy k Erichovi Kulkovi: Narodil se 18. února 1911 ve Vsetíně jako nejmladší z pěti sourozenců v židovské rodině Vítězslava a Malvíny Schönových. Vystudoval gymnázium ve Valašském Meziříčí a obchodní školu ve Frenštátu pod Radhoštěm. Potom absolvoval dřevařský kurz a začal pracovat v dřevozpracujícím průmyslu, spolupracoval s několika firmami, mj. stavitele Juráně. Udržoval delší dobu vztah s Elly, provdanou Deutelbaumovou,

a když se rozvedla, oženil se s ní a přijal i syna Ottu.

Po okupaci se zapojil do ilegálního převádění uprchlíků na Slovensko. Tato činnost se ale prozradila a Ericha zatklo gestapo. Po krátkém pobytu ve vězení na brněnském Špilberku následovaly koncentrační tábory Dachau, Sachsenhausen, Neuengamme a nakonec v letech 1942–1945 byl odvezen do vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau (Osvětim-Březinka). Přihlásil se jako zámečnický, což mu nejspíše zachránilo život, pracoval pak v komandu s Otou Krausem. V tzv. terezínském rodinném táboře se setkal s Elly i Ottou. Elly bohužel zachránit nemohl, byla poslána na práci do koncentračního tábora Stutthof, kde v lednu 1945 zemřela na tyfus.

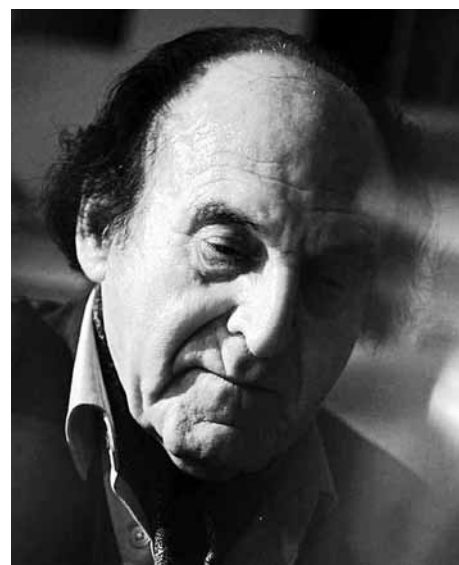
Při evakuaci Auschwitzu se těm dvěma tedy v Ostravě podařilo z vlaku uprchnout a díky statečným lidem z Valašska se dožít osvobození. Několik dní je skrývali ve Valašském Meziříčí Přemysl Jansa a stavitel Jurán. Erich u něj nechal syna a sám se ukrýval v Liptále u Karla Frýdla a nakonec ve Zlíně u Jana Tkadlečka. Jména těchto lidí by neměla být zapomenuta, všichni dnes víme, co riskovali!

Po osvobození pracoval Erich v dřevozpracujícím průmyslu, řídil pilu v Novém Hrozenkově, oženil se s ovdovělou švagrovou Olgou, měl s ní syna Tomáše a odstěhovali se do Prahy, kde se zapojil do činnosti na židovské obci.

Již v r. 1947 vyšel u nás snad první zevrubný popis osvětimského pekla, kniha *Továrna na smrt*, kterou napsali společně s Otou Krausem, také svědčil při frankfurtském procesu a neskrýval ani své sionistické přesvědčení. Jeho činnost nešla sledování se strany StB, a tak po invazi vojsk v roce 1968 s rodinou uprchl a zakotvil v Izraeli. Celý poválečný život se zabýval historickým výzkumem a publikoval několik významných knih o šoa, o procesech, o účasti židovských vojáků na východní a západní frontě, spolupracoval s Hebrejskou univerzitou a s Jad vašem. V Izraeli patřil k neaktivnějším členům Sdružení československých

imigrantů a Ligy izraelsko-československého přátelství. V roce 1977 spoluzakládal Muzeum tolerance Wiesenthalova Centra v Los Angeles. K dalším projektům patřilo založení světového sdružení přeživších Osvětim a vydávání časopisu „The Voice of Auschwitz Survivors“.

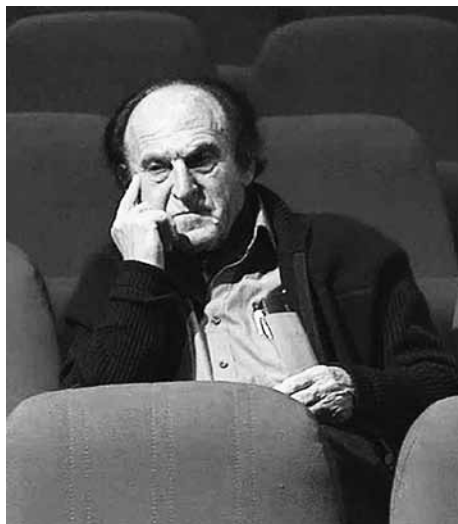
Po skončení komunistického režimu u nás se zajímal o oživení zdejšího židovského života a aktivně mu napomáhal. Zemřel v Jeruzalémě 12. července 1995.

Otto Dov Kulka

A co ten dvanáctiletý kluk Otto? „Zůstal jsem tam uvězněn jako odsouzenec na doživotí, spoutaný v okovech, které nelze prolomit... jako spoutaný Prometheus. Ale já byl všeho všudy jen chlapeček, spoutaný v dětství řetězy, z nichž jsem se nevyprostil po celé své dospívání: vláčel jsem je za sebou na pochodu smrti i při útěku, během osvobození i při všech dalších událostech, které následovaly,“ popisuje Otto Dov Kulka své pocity v knize „*Krajiny Metropole smrti*“, jak v roce 1978 navštívil místo, kde byl coby chlapeček – Auschwitz-Birkenau. „*Krajiny Metropole smrti*“ jsou jeho první knihou, v níž se pouští do analýzy svých osobních vzpomínek. Napsal ji až v r. 2013, aby si také sám ověřil, kolik toho desetiletý v extrémní situaci chápe, a kolik – čehož byla většina – ne. Některé vzpomínky jsou kruté – mučení a poprava vězně, brutální bití, pochod

smrti; některé jsou povznášející – zpěv Beethovenovy „Ódy na radost“ dětským pěveckým sborem v latrínovém baráku. Pochopil, že kultura poskytuje naději i za nejtemnějších okolností, a i u dítěte. A ač napsal více vynikajících vědeckých knih na téma antisemitismu a šoa, o této se psalo jako o nejsilnější knize vzpomínek na Auschwitz, srovnatelné pouze s Primo Levim. Byla přeložena do mnoha jazyků a získala několik literárních cen.

Otto Dov Kulka

Otto Dov Kulka se narodil jako Otto Deutelbaum 16. dubna 1933 v Novém Hrozenkově židovskému páru Rudolfo Deutelbaumovi, majiteli pily, a jeho manželce Elly (rozené Kulkové). Elly se rozvedla s Rudolfem v roce 1938 a získala Ottu do péče poté, co soud rozhodl, že chlapcovým biologickým otcem je ve skutečnosti Rudolfův zaměstnanec Erich Schön, za něhož se poté provdala.

Po Erichově zatčení zůstali Otto s matkou sami a byli v r. 1943 posláni do Terezína, odtamtud pak neblahým transportem v září 1944 do „rodinného tábora“ v Birkenau. Tehdy mu bylo málo přes 11 let, a jak vzpomíná, neměl tušení o skutečném účelu tábora. Místo toho byl zvědavý, zda je ostnatý plot skutečně elektrifikovaný, a zkusil se ho dotknout. Jízvy z této zvědavosti měl až do smrti. Když byl zářijový transport v březnu zlikvidován, Otto tomuto osudu unikl, protože byl tou dobou v táborové nemocnici; do plynu nešla ani jeho matka, která v ní pracovala. V Birkenau se shledali s Erichem a ten se chlapec také ujal, když matku

pak odvezli jinam a Otto jako jeden z chlapců ze skupiny tzv. „Birkenau Boys“ vyvázl ze selekce. Při evakuaci Auschwitzu spolu absolvovali i děsivý „pochod smrti“.

Když se jim podařilo uprchnout a dožít se konce války, vrátili se do Nového Hrozenkova. Otto ale brzy, ve věku 15 let, sám bez otce emigroval do Izraele, kde žil první dobu v kibucu. Tam si přidal hebrejské jméno Dov. V r. 1954 se oženil s Chajou, roz. Braunovou, narodila se jim dcera Eliora.

Vystudoval filozofii a historii na Hebrejské univerzitě, kde potom také po celá desetiletí přednášel, a ač právě německý antisemitismus a dějiny

šoa byly jeho ústředním tématem, byl přísně věcný, nikdy přitom nezmiňoval, jak osobně se ho to týká a co sám zažil. Zvláštní důraz kladl na to, že šoa nebyla jen hrůzná genocida, že při „konečném řešení“ nešlo pouze o fyzické vyhlazení všech osob židovského původu, ale i o zahazení veškeré židovské vzdělanosti, umění i dějin.

V roce 1999 Otto Dov Kulka odešel do důchodu jako velmi vážený a mezinárodně známý a uznávaný profesor Hebrejské univerzity. Často navštěvoval ČR, i on se podobně jako jeho otec zajímal o život PŽO, zúčastnil se i představení českého vydání své knihy v Knihovně V. Havla. Zemřel 29. 1. 2021.

Zdroje: Wikipedie

P. Mašláň: <https://valassky.denik.cz/ctenar-reporter/muzejni-kukatko-erich-schon-kulka-20210211.html>

Tom Gross v Daily Telegraph, 11. 2. 2021 <https://www.telegraph.co.uk/newspapers/>

Richard j. Adams v The Guardian, 15. 2. 2021

<https://www.theguardian.com/education/2021/feb/15/otto-dov-kulka-obituary>

Zpracovala Michaela Vidláková

Smutná zpráva

Ve věku 98 let nás opustila velká přítelkyně a pro mnohé velká inspirace ILSA MEIER (roz. Ilsa Drexlerová – 15. 2. 1922 v Brně).

Do konce byla plná životní energie, uprostřed přátel a rodiny. Ilsa přežila Terezín i Osvětim spolu se svým manželem Františkem. Bydlela v Los Angeles, kde pomáhala novým českým emigrantům se usadit a učila je úspěšnému zařazení do amerického života.

Její vzpomínky a vzpomínky sestřenice Markéty Novákové, která zůstala v Čechách, jsou zachyceny na webových stránkách „Paměti národa“.

Bude nám velmi chybět.

Petr Vogel

Google připomněl svým logem (11. 2. 2021) nedožitě 105. narozeniny Fredyho Hirsche.

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Tereziín na téma: Válka skončila, můžeme zapomenout?

VÁLKA SKONČILA, MŮŽEME ZAPOMENOUT?

Josef Amin, 12 let, Gymnázium Kadaň, (1. kategorie, bez umístění)

Píši o mém pradědovi Františkovi podle vyprávění babičky Hany a dochovaných zápisů vězňů z koncentračního tábora Buchenwald. Doma na půdě jsem našel starý kufr a ze zvědavosti jsem se podíval, co v něm je. Mezi různými věcmi jsem objevil modré desky. Bylo v nich několik popsaných papírů. Ukázal jsem je babičce a ta mi pověděla, že se jedná o články, které posílal praděda do muzea v Mariánské Týnici.

Praděda František měl se ženou Annou tři děti, dva syny a jednu dceru – to je má babička, narozená v únoru 1943. Pracoval v továrně v Horní Bříze a spolu s několika dělníky vytvořili skupinu, která pořádala sbírky peněz a potravin pro rodiny mužů zatčených gestapem. Tato skupina však byla vyražena a všichni její členové byli zatčeni a odvezeni do Terezína, kde je mučili. Následoval transport do koncentračního tábora Buchenwald v Německu.

V Buchenwaldu byl praděda vězněn od 15. září 1943 do 11. dubna 1945. Dokumenty z půdy popisují podmínky, ve kterých vězni žili. Bylo jich tam přes 80.000, včetně dvou čtyřletých dětí. Vězni pracovali v továrně a v kamenolomu, měli málo jídla (kousek chleba, černou kávu nebo tuřín), byli bití a mučeni. Mezi sebou si však dodávali odvahy, zejména někteří velmi vzdělaní spoluzatčené poskytovali ostatním útěchu.

Pradědovy dokumenty uvádějí i data a průběh osvobozování Buchenwaldu.

6. dubna 1945 se přestalo pracovat, bylo vidět, jak SS nakládají chléb, šaty, boty atd. a začínají se stěhovat. Velitel sdělil, že předá lág spojencům.

8. dubna všichni nastoupili na Appelplatz. Z nastoupených sebrali 10.000 vězňů, zavedli je do jedné haly a v noci odešli s doprovodem SS.

10. dubna bylo opět vybráno 10.000 vězňů, to šlo již hodně Čechů dobrovolně.

11. dubna dostali trochu černé kávy a kousek chleba, že také odejdou – bylo jich 22.000. Když nad lágrem létalo letadlo spojenců, běželi příslušníci SS do krytů, osm z nich zůstalo, postavili na dvůr dvě děla a náboje. V 15.15 hod. padla rána z děla, začalo se střílet. Dozorci měli bílý prapor. Ozval se rozhlas ve všech jazycích: „*Občané, již nejste vězni, jste svobodní, příslušníci svého státu.*“ Pak někteří vězni dostali zbraně, šli do kasáren a zajali přes 80 příslušníků SS.

12. dubna přijela pěší spojenecká armáda čítající asi 50 mužů. Sami převzali hlídky.

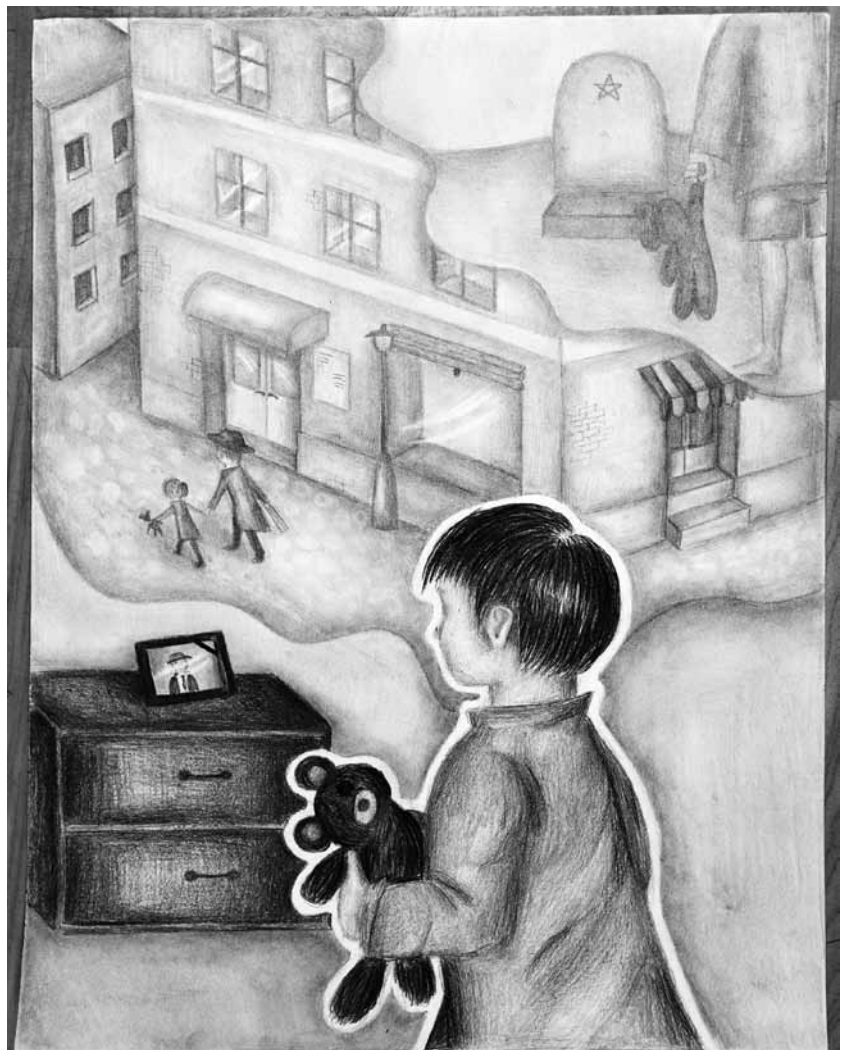
15. dubna se před branou objevil Churchill.

17. května přijelo do Buchenwaldu osm autobusů a jeden nákladní vůz.

18. května odjeli všichni do svých domovů. Někde byly zničené mosty, jinde silnice. Dojeli do Plzně. Jeden autobus jel dále, další do Kralovic.

19. května se praděda František opět vrátil domů.

Druhá světová válka byla strašlivá. Praděda měl štěstí, přežil. Vezměme si z toho ponaučení, nám by se to podařit nemuselo.

Kateřina Drobná: Nikdy nezapomenu, 14 let, ZŠ Tereziín, (2. kategorie, 8. místo)

KAM ANI PTÁK NEDOLÉTNE

Klára Sojková, 15 let, Gymnázium Kadaň, (1. kategorie, bez umístění)

Milý deníčku,

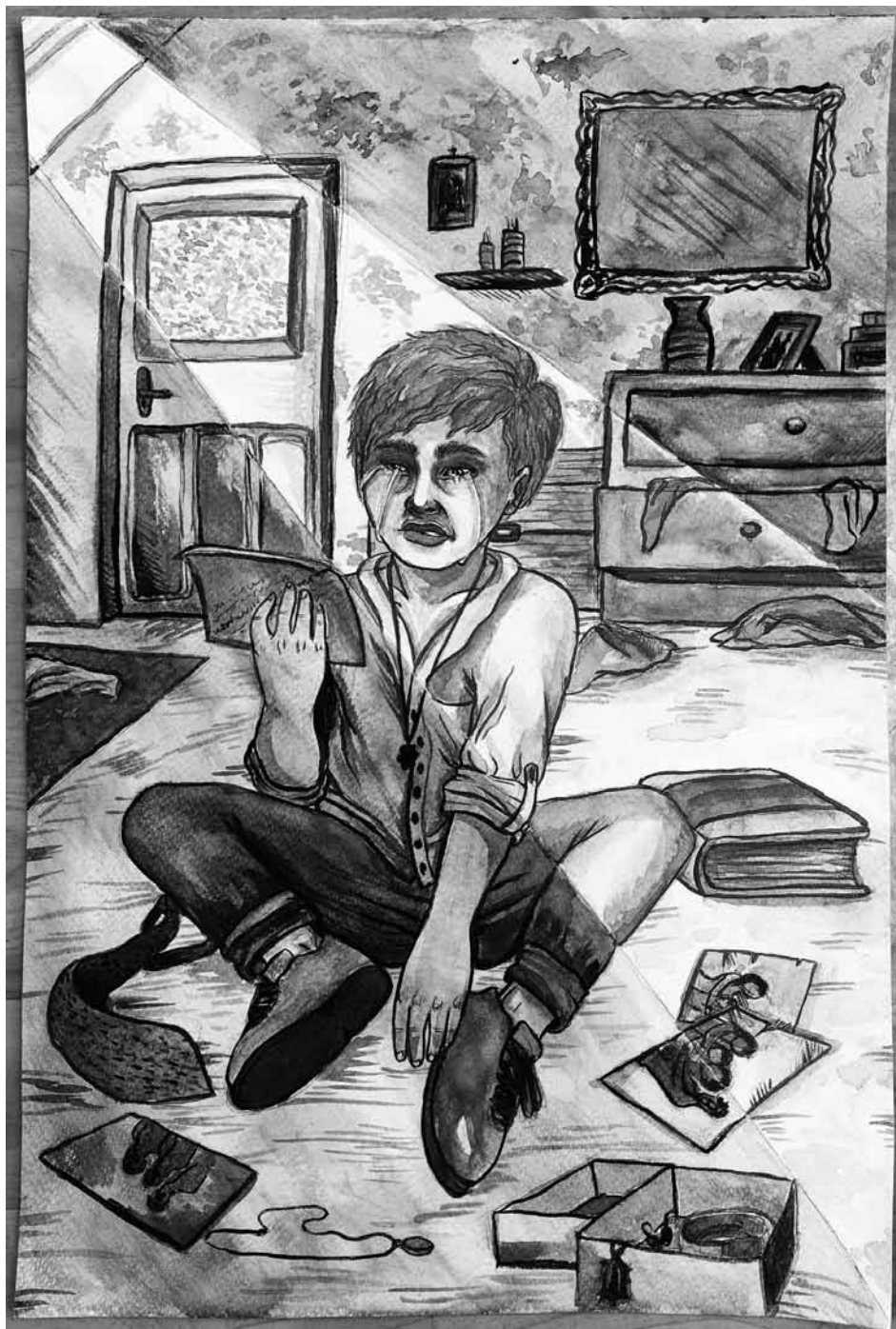
možná to chce jen čas. Možná to bude zítra lepší. Možná už nebudeme mít takový strach. Ale i tak vím, že se to nestane. Musíme totiž čekat a schovávat se. Přes den být potichu a večer zalehnout a spát. Takhle to maminka říkala. Venku na nás číhá nebezpečí. „Ti čmuchalové,“ jak říká strýček. Proto naším hlavním úkolem je nevzbudit pozornost a mít se na pozoru.

Nesmíme jít ven, chodit do kina a hrát si na hřišti. Pro mne a mého bratra je ale těžké něco takového neporušit. Jednou se nám dokonce povedlo se nepozorovaně propílit kolem společné místnosti, kde naše rodina tráví veškerý svůj volný čas. Strýček nás však chytil ve chvíli, kdy se Honzík pokoušel z poličky sebrat klíče. Za trest jsme šli brzy do postele a strýček prohlásil: „Na vás aby si člověk dával pozor, vy lumpové. Ještě že jsem zareagoval včas!“ Usínali jsme s pocitem beznaděje a zoufalství. Stačila by nám jen chvilinka, ale na dospělé musíme dát. Jsou mnohem zkušenější než my a vědí, jaké nebezpečí venku čeká. Proto na nás dávají neustále pozor a snaží se nás co nejlépe ochránit před okolním světem.

Dříve jsme vyběhli na dvůr nebo radostně pobíhali po zahradě. Hřiště a rybník nebyly tak daleko. Mohli jsme ještě za světla hrát na schovávanou a slepou bábu. Taková to byla legrace. Dnes smíme sotva ven pro dříví, ale už ani o to nás dospělí tak často neprosí. Mají moc velký strach a my, děti, také.

Doufáme v dobré časy a především v to, aby nás nenašli. S bráškou občas vykukujeme z okna, abychom viděli, co se venku děje, ale jenom za tmy. Nikdo nás nesmí spatřit a prozradit, že se ukrýváme v bývalé prádelně. Proto máme u každého okna záclony a dřevěné krytí. Je to stará, dlouhá léta nepoužívaná a opotřebovaná prádelna. A tak by to mělo i zůstat.

Není to jako bývalý domov, kde byla zahrada a houpačka, je to ale aspoň něco. Ochrání nás, poskytne nám úkryt. Nejsou tu ale naši kamarádi, známí či vzdálenější příbuzní. Jsme tu jenom my:

Tereza Symonová: Ve světle vzpomínek, 17 let, Gymnázium Kolín, (3. kategorie, 5. místo)

JÁ, HONZÍK, MAMINKA, TATÍNEK, TETA, STRÝČEK A SESTŘENICE DARINA S OLENOU.

Často si lezeme na nervy, ale musíme to zvládnout a dál čekat.

Čekání je ale problém. Darina s Olenou vyvádějí, protože chtějí ven za svými přáteli. Tatínek s maminkou se pro změnu neustále hádají s tetou a strýčkem. A já s Honzíkem to pozorujeme a mlčky litujeme každé rodiny,

kteřá se dostala do takové situace. Nakonec hádka skončí tím, že jeden za sebou zabouchne dveře a zaleze si do sklepa, kde o všem přemýšlí.

Opravdu si přejeme, aby to skončilo. Má to dopad nejen na naši rodinu, ale také na nás samotné, protože už přestáváme doufat a jsme stále nešťastnější. Nemůžeme ven. Nemůžeme vidět své blízké. Nemůžeme dělat nic. Jen čekat. Jako dosud.

Tvá Sára

Vzpomínka na oběti holocaustu v Ostravě

Zasněžená Ostrava, období pandemie covid-19, to je kulisa letošní vzpomínkové akce u příležitosti Mezinárodního dne holocaustu. Tato vzpomínka se konala 27. ledna 2021 v úsporném složení 12 osob, což byli zastupující členové MěV ČSBS (organizátor této akce) a Čs. svazu legionářů a 2 členky jedné z nejstarších židovských rodin v Ostravě. Kde jinde, než u Pomníku obětem holocaustu v sadu dr. Horákové (bývalý židovský hřbitov).

Odklizení sněhu z pomníku, položení květin, kamenů, zapálení svíček, několik vět a vzpomínek, to bylo vše, co se dnes dělo u památníku.

Libuše Salomonovičová, Ostrava

Gratulujeme Felixi Kolmerovi,

který 3. května oslaví své devětadesáté narozeniny.

Nejen za členy předsednictva Tereziánské iniciativy, ale určitě za všechny, kteří ho znají:

**FELDO, VŠECHNO NEJLEPŠÍ
A HLAVNĚ HODNĚ ZDRAVÍ
V TÉTO TĚŽKÉ A SLOŽITÉ DOBĚ!**

Ale která doba byla lehká?

leden 2020 – foto J. Buxbaum

duben 2009 – foto M. Stránský

srpen 2012 – foto D. Darling

archiv F. K.

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

Sněm Terezínské iniciativy

Po zralé úvaze členů předsednictva TI a vzhledem k současným razantním protiepidemickým opatřením, a především s ohledem na nebezpečí nakažení našich členů, neuvažujeme o svolání sněmu na druhý týden v dubnu. Předpokládáme však, že na podzim už bude situace konečně lepší a volební sněm svoláme. Držme si palce!

Předsednictvo Terezínské iniciativy

Čtení jmen obětí rasového pronásledování v době protektorátu

Správní rada Institutu Terezínské iniciativy na své řádné schůzi (16. 2. 2021) jednala o obsahu příštího pietního čtení jmen zesnulých – Jom ha-Šoa. Správní rada považuje za úspěch, že se pietní čtení jmen rozšířilo do řady míst po celé republice.

Předsednictvo Terezínské iniciativy již několik let diskutuje s ITI, zda by se tato původně izraelská tradice pietního aktu za zesnulé židovské oběti neměla vrátit ke svému původnímu obsahovému formátu. Tedy bez jmen obětí romských, která byla před lety přidána do programu jako podaná ruka romským iniciativám, jež tehdy neměly své platformy pro vzpomínku na genocidu Romů.

Správní rada po delší diskusi došla k závěru, že Institut Terezínské iniciativy bude partnersky podporovat aktivitu romských sdružení, která se účastní na Jom ha-Šoa, aby vzpomínkové čtení jmen obětí organizovaly ve významný den spojený s genocidou Romů – tedy k 2. srpnu. V Praze

se taková tradice zavedla. Proto se už letos na Jom ha-Šoa budou číst jména židovská, v srpnu jména romská. V ostatních místech budou seznamy jmen pro jednu událost v roce stále společné. Postupem času se vzpomínka – péčí Institutu Terezínské iniciativy, rozšíří na dvě události ročně.

Rozhodnutí odhlasované správní radou ITI v poměru 4:1 (1 se zdržel) považujeme za posílení tradiční akce ve veřejném prostoru. I nadále se rádi zúčastníme pietních akcí romské genocidy a její připomínání považujeme za neméně významné, než jsou příběhy šoa.

*Pavel Štingl, předseda správní rady ITI,
3. 3. 2021*

Vzpomínkové akce při příležitosti 80. výročí založení židovského ghetta v Terezíně

☆☆ 1.–2. listopadu 2021 – Konference k 80. výročí vzniku ghetta Terezín.

Konference představí účastníkům dosavadní stav bádání a budou prezentovány nové poznatky, přístupy a perspektivy výzkumu – akce bude přenášena on-line na Youtube kanálu Památníku Terezín.

☆☆ 1. listopadu 2021 v odpoledních hodinách – Slavnostní představení dětské opery Brundibár (Dismanův rozhlasový dětský soubor).

Slavnostní představení světoznámé terezínské dětské opery za účasti bývalých vězňů (prezenčně nebo přes on-line most ČR – Izrael) a dalších významných hostů – akce i s projevy účastníků bude přenášena on-line na Youtube kanálu Památníku Terezín.

☆☆ 24. listopadu 2021 ve večerních hodinách – Vzpomínkový pochod se svíčkami z Bohušovic nad Ohří do Terezína.

Na den přesně 80 let od příjezdu prvního transportu do Terezína, tzv. Aufbaukommanda, v roce 1941, kterým se datuje začátek vzniku terezínského ghetta, se sejdou účastníci na bohušovickém nádraží a se svíčkami půjdou stejnou cestou, kterou před 80 lety absolvovali první vězni Terezína.

Na závěr pochodu se uskuteční pietní akce u pamětní desky u tzv. vlečky v Terezíně.

☆☆ 30. listopadu 2021 – Výstava soutěžních návrhů na novou expozici a související úpravy Muzea ghetta.

Památník Terezín se po více než dvaceti letech rozhodl realizovat novou expozici Muzea ghetta. Vybrané soutěžní návrhy bychom Vám rádi představili formou výstavy – vernisáž bude přenášena on-line na Youtube kanálu Památníku Terezín.

Připojte se ke komunitě Vrby a Wetzlera

Foto Radek Hejret

Česká a slovenská pobočka ICEJ pořádá od roku 2014 každoročně pochod z Osvětimi do Žiliny, během kterého si společně připomínáme naprosto ojedinělý hrdinský čin dvou židovských vězňů koncentračního a vyvražďovacího tábora Auschwitz-Birkenau, který se odehrál na jaře roku 1944.

Fedor Gál napsal: *Sedmého dubna 1944 za neuvěřitelných okolností utekli z koncentračního tábora v Osvětimi Slováci Walter Rosenberg (Rudolf Vrba) a Alfred Wetzler. Do dějin dvacátého století vstoupili Zprávou (Vrba-Wetzler Protocols) o tom, co se děje ve vyhlazovacím táboře Auschwitz-Birkenau. Se svým sdělením se obrátili na lídry světových mocností ve snaze ukončit hrůzné vraždění nevinných lidí. Měli na paměti především touhu pomoci maďarským Židům, kteří se zatím ještě do mašinerie „konečného řešení“ nedostali. Marně!*

Myšlenka připomenout jejich čin, a to ne akademickou formou, nýbrž praktickou akcí v terénu, vedla k zorganizování šestidenního pochodu, při němž účastníci překonají vzdálenost

téměř 120 km. Po trase mohou diskutovat s pamětníky, obeznamovat se s dobovými dokumenty, číst, rozmlouvat, meditovat a zvažovat své vlastní angažmá v zápase se zlem v nás a kolem nás. Pochod pak končí společným večerem a kulturním programem v neologické synagoze v Žilině.

Postupně v rámci tohoto projektu vznikly také webové stránky www.vrbawetzler.eu jako virtuální památník, kde jsou uloženy fotografie, unikátní videa i úvahy účastníků a pamětníků. Uskutečnila se konference historiků a vyšla kniha „Odhalování šoa: Odpor a úsilí Židů informovat svět o genocidě“. Připravuje se vyznačení hlavních bodů na trase z Osvětimi do Žiliny, aby si každý, kdo bude mít zájem, mohl část nebo celou trasu projít sám.

Hlavní akcí zůstává prázdninový organizovaný pochod, který se pro velký zájem koná ve dvou termínech, v červenci a v srpnu. Většina účastníků chodí opakovaně, vytvořila se jedinečná komunita lidí různých profesí, vyznání a názorů, které spojuje myšlenka nezapomenout na hrdinský čin Vrby a Wetzlera a dělat něco pro poučení z historie. Zveme vás, abyste se k rostoucí komunitě také připojili. Pokud to situace dovolí, plánujeme v létě 2021 pochody v těchto termínech: 11.–17. 7. 2021 a 1.–7. 8. 2021.

Přihlášky přijímáme on-line na adrese:
on.icej.org/Vrba-Wetzler-2021

Projekt však žije dál i v jiné formě. Vzhledem k nejisté situaci způsobené pandemií jsme se rozhodli, že zahájíme sérii on-line pořadů pod názvem *Hovory Vrba-Wetzler Memoriálu*. Budou to rozhovory Fedora Gála s pozvanými hosty na různá aktuální témata.

Aktuality o projektu najdete na stránkách
www.vrbawetzler.eu

Vážená redakce,

díky za poslední číslo TI (č. 103). Povedlo se. Probralo mne z letargie vyvolané současným stavem. Byl to jediný tisk, který nepitval koronavirus a volby v USA. Celé číslo bylo milé a zajímavé. Třeba historie Mezinárodního terezínského sdružení nebo Střípky vzpomínek. Obdivuji autory studentských prací. Jako první mne zaujala obálka – autorka se se mnou podělila o cit, který dané téma vyvolalo. Ale jemně. Za to díky i zelené barvě obálky. Co dělá barva, že? Kdyby nešlo o jarní zeleň, ani jsem si obrázku nevšimla. Neskutečnou se mi zdá kresba desetileté Terezky. Je vůbec možné, aby dítě bylo schopno takového citu? Co musí člověk prožít, aby dosáhl takového výrazu citu?

Děkuji redakci a autorům, a mám se těšit na další číslo?

Zdravím, Helena Svobodová

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.

Číslo 104 vyšlo v březnu 2021.

MK ČR E 10779